ČČH

ČASOPIS ČESKÝCH HOUBAŘŮ

ČESKÝ MYKOLOGICKÝ SBORNÍK

ACTA SOCIETATIS MYCOLOGICAE

Založil, vydává a řídí Dr. F. Smotlacha

Vychází za podpory hl. města Prahy, ministerstva zemědělství a lesnictví (prostřednictvím ČMS) a Č. badatelské rady.

Praha, v červenci 1944.

Vědecký list (orgán)
ČESKÉ MYKOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI
A MYKOLOGICKÉHO ÚSTAVU V PRAZE

ČÍSLO 7.-8.

ROČNÍK XXIII.

Tiskem Otakara Stivína v Praze II., Vojtěšská ul. č. 8.

COMMONWEALTH FORESTRY BUREAU
31 JAN 1961

Dr. Robert Vávra:

Vydatná jedlá houba.

(Psáno r. 1941 pro „100 nových výzkumů.)

Mokré jaro 1941 překvapilo mne hojným výskytem choroše (trstnatce) sírového (Polyporus (Grifola) sulphureus Bull.). Je to houba nápadná, trstnatá, barvy živě sírově žluté, v lalocích nad sebou ku kmeni listn. stromů a pařezů přirostlá, 10—40 cm. v prům., vespod rourkovitá, mnohdy i v několi. trsech nad sebou rostoucí. Nacházím ji každého r. v Šárce u Vokovic (Praha) již od poč. května. Po prvé jsem jej našel 1. V. 1916. ve Veltrus. parku na starém moh. dubu, který jím byl porostlý od výše asi 1½ m až vysoko do koruny v boh. trsech. Pěkně se vyjímala jeho sytě žlutá barva na temně hnědé kůře stromu. Jelikož plodnice byly úplně mladé, měkké a šťavnaté, nasbíral jsem je, pokud byly dosažitelné, do baťochu a doma pak byly připraveny chorošové hody. Nejprve se podávala choroš. polévka (bramborová), pak chor. řízky smažené s brambory a druhého dne bylo k obědu hov. maso s chor. omáčkou. Všechna tato jídla byla výtečné chuti a celé naší rodině přišla velice k duhu. Plodnice trs. sírového, dokud jsou mladé a měkké, mají chuť houbovou, slabě hřibovou, pak poněkud nakyslou a takovou také mají vůni.

Po 14 dnech jsem si vyjel na kole opětně na tuto lokalitu do Veltr. parku a nasbíral jsem opětně plný baťoh plodnic. Když jsem jel na zpát. cestě přes akcíz v Karlíně, byl jsem tázan, co vezu. „Houby". A strážce potrav. daně závistivým okem mne ještě provázel. A doma nastaly opětně hody jako předešle. Od té doby je ch. sírový dobrým doplňkem naší kuchyně, a každého roku jej na různých místech nalézám a domů rád přináším.

R. 1941 vyskytl se v Šárce ch. sírový v neobyč. množství. Po prvé jsem jej sbíral 9. V. na silně poškozené vrbě.

Plodnice ch. sírového byly při prvním nálezu 9. V. úplně měkké a šťavnaté. Při druhé návštěvě této lokality 4. VI. vyskytoval se tam ch. sírový již ve velk. množství, a to na 3 stromových vrbách, a pak na vrb. kmenu, který byl již přes rok položen ve vodě potoka jako primit. lávka a pak ještě na mnoho let st. vrb. pařezu, vesměs v mnoha trsech měkkých plodnic. Dne 11. VI. rostl již na 4 stromech, na svrchu uvedeném pařezu a ještě na dalším pařezu, několik let již napadeném touto houbou a na zmíněném kmeni ve vodě ležícím, který nyní byl již vodou úplně zaplaven, takže houby byly pod vodou a změklé na kaši. Tedy jen na této lokalitě nalézal se ch. sírový na 6 různých místech a na každém z těchto míst v mnoha boh. trsech s množstvím plodnic; úhrnem nejméně 100 kg dobrých hub. V téže době byl vystaven veliký kus ch. sírového na exposici ČMS při výstavě květin na Sl. ostrově. Také na pond. čl. schůzích ČMS byl demonstrován a předs. Smotlacha upozornil členstvo, že roste dokonce i na praž. ulicích (Lípová, roh Kateřinské — akát) a v praž. parcích (Vrchl. sady — jasan, Semin. zahrada — na dubech). Dále rostl na starých akátech u Šár. potoka v Ruzyni. Dne 25. VI. navštívil jsem opětně lokalitu ch. sírového v Šárce-Vokovicích. Mohutné trsy plodnic již dozrávaly, byly již polotuhé, ale i tyto plodnice se daly ještě použíti rozkrájené na menší kusy k vaření do polévky, které dávaly dobrou houb. příchuť. Starší plodnice mají syrové chuť slaně nakysle houbovou a tak také voní.

Tak nám vypomáhal ch. sírový v kuchyni po dobu delší než 4 neděl. Jeho dobrou vlastností je také, že vydrží čerstvý 10—14 dnů. Za větších sběrů jsme jej nakládali také do octa a rádi používali jako přílohy k uzenicím, salámu a masu. Způsob přípravy v octě je tento: Plodnice na menší kusy rozkrájené vaří se 2½ hod. do měkka ve slané vodě s kouskem cibule, trochou kmínu a bobkového listu. Mimo to se zvláště svaří ocet, který se přisolí a přidá se něco pepře. Uvařené houby se scedí a dají se do sklenic. Voda z hub a ocet se nechají vychladnouti a poté smísí se podle ostrosti octa ¾ octa a ¼ odvaru z hub, po případě v poměru ½ : ½. Není-li dosti odvaru z hub, přiléváme vařící vodu. Směs se naleje na houby a tyto se převáží, po případě, nemají-li býti do 14 dnů upotřebeny, sterilisují. (Pokračování.)

Lactarius blennius Fr., Panaeolus separatus L. a Volvaria temperata B. Br., vzácné houby v Čechách a na Moravě, jest název statí našeho spolupracovníka Jaroslava Sobotky v posledním čísle (10.) Vědy přírodní.

Prof. Dr. B. Němec:

Tvar hub.

Vnější tvar rostlin stal se nejdůležitější pomůckou rozlišování druhů a je jím také pro plodnice hub. Řekl-li Linné o jevnosnubných rostlinách „color semper fallax" (barva vždycky klame), platí to ve zvýšené míře o houbách, ačkoli se barvy jako určovací pomůcky nemůžeme zříci. Linné chtěl jenom říci, že barva je velmi proměnlivá a že vnější tvar je důležitější. Tvar rostlin poutal k sobě odedávna pozorovatele přírody. Vznikla z toho nejprve symbolika rostlin, později učení o fytognomonice, dle něhož rostlina svým vnějším tvarem poukazuje na své léčivé, přirozené i nadpřirozené vlastnosti. Teprve Linné v polovině 18. století zkoumal tvar rostlin s vědeckého hlediska a stal se zakladatelem rostlinné morfologie.

Obr. č. 15. *Lysivka trávníková.* (Psilocybe foenisecii Pers.) je jedna z hubek, které doporučujeme sbírati k jídlu do polévek. Roste od června do října po deštích, všude u nás na pastvinách, lukách, a zejména na trávnících v našich městech v parcích. Také v Praze a v Brně všude tam, kde je park s trávníkem. Po deštích v létě je přehojná. V letech 1905—13 pozoroval jsem její růst na trávnících pražských parků a různé vlivy větru, mlhy, rosy, deště a zalévání. Je to křehká hubka s tmavě hnědým, vodou nasáklým kloboukem za sucha vybledající, často s tmavším pásem na okraji klobouku. Naší dlouhodobou propagací začíná býti známou a počíná se sbírat. Tuto hubku měl by každý městský houbař dobře znát (ale na trávnících všude venku roste také!). — Kreslil podle skutečnosti M. Smotlacha. Archiv ČČH, napsal Smotlacha.

Morfologie cévnatých rostlin ustrnula na dlouhou dobu na tom, že vyšetřovala plán, dle kterého je rostlina stavěna. Vycházela z názoru, že tyto rostliny jsou tvořeny trojími údy (listy a příslušnou částí osní a kořeny). Zcela vedlejší byly t. zv. metablastemy (trichomy). Bylo to velice jednostranné hledisko, neboť nepřihlíželo k rostlině jako k živé bytosti, která tvoří orgány různého tvaru nikoli pro morfologii, nýbrž pro sebe, pro své životní úkony a potřeby. Morfologie sama by byla

nepoznala význam květů, to bylo možno jenom pokusy a pozorováním. Je pochopitelné, že se k tradiční morfologii připojila v novější době nauka o významu rostlinných orgánů pro život rostlin, že se studovala jejich fysiologická funkce a ekologický význam. Bez tohoto studia bychom ničeho nevěděli o významu zelených listů, byť bychom sebe lépe znali jejich tvar a postavení. K popisné a srovnávací morfologii se připojila organografie, kterou by bylo možno také nazvati funkcionální morfologií.

Také plodnice hub mají svůj tvar pro každý rod i druh význačný, ale tradiční morfologie si s nimi nevěděla rady. Zdálo se, že jsou utvářeny velmi nejednotně a měnlivě. Rozhodně pro ně nelze stanoviti žádných tak přesných kategorií ústrojů, jak to je možno pro rostliny cévnaté. Velikým pokrokem bylo, když u nich bylo stanoveno pohlavní rozplozování, všeobecně rozšířené, až na výminky apogamie podobné, jako u rostlin cévnatých. Pohlavní rozplozování bylo stanoveno i pro všecky skupiny hub stopkovýtrusných, jenomže u nich obě pohlavní jádra nesplývají hned po kopulaci obou buněk pohlavních, nýbrž až v basidii, těsně před jaderným dělením, kterým vznikají jádra, jež pak vstoupí po jednom do výtrusů. Všecky rostliny, jejichž buňky jsou opatřeny jádrem, mají rodozměnu, střídá se generace pohlavní s nepohlavní, a houby v tom nečiní výminku. To vše nebylo možno objeviti bez čistých kultur hub od jednoho výtrusu a bez mikroskopických výzkumů.

Je však vnější tvar plodnic tak libovolný a bezvýznamný, jak se často tvrdilo? Nelze-li ho použíti s hlediska srovnávací morfologie, snad se hodí k výzkumu s hlediska morfologie funkcionální. Tato cesta vedla a vede k zajímavým výsledkům.

Všecky houby vytvářejí veliké množství výtrusů. Toto množství přesahuje i ono, které lze stanoviti u kapradin. Výtrusy některých hub klíčí za různých vnějších okolností bez velkého výběru. Jsou to ponejvíce saprofytičtí ubiquisti. Ale již cizopasné houby vyžadují ke svému zdaru svého hostitele. Mnohé jsou tak jemně rozlišeny, že vyžadují i svou speciální odrůdu. Většina t. zv. vyšších hub vyžaduje neméně speciálních podmínek, aby jejich výtrusy vyklíčily, nalezly vlákno druhého pohlaví, s nímž by splynuly a vytvořily t. zv. druhotné podhoubí, ze kterého teprve může vzniknouti plodnice. Výtrusy většiny cizopasných a saprofytických hub klíčí snadno a nevyžadují zvláštních podmínek. Ale houby žijící v symbiose se stromy nikoli. Nepodařilo se dosud přiměti v čisté kultuře výtrusy hřibovitých, aby klíčily. Nejspíše potřebují přímého styku s kořeny stromů, podobně jako semena záraz, která také klíčí pouze v přímém styku s kořeny svého hostitele. Zajímavo je, že výtrusy lanýže francouzského klíčí bez obtíží v živné obyčejné tekutině, jak již před světovou válkou bylo nalezeno.

Vyklíčení výtrusu a pohlavní kopulace neznamená však ještě, že se podhoubí podaří vytvořiti plodnice. Je třeba vhodné výživy a určitých vnějších poměrů, které zvláště ve přírodě činí objevení se plodnic právě nejdůležitějších jedlých hub zdánlivě rozmarným. Vyšetření těchto podmínek je teprve v počátcích (viz K. Fritsch, Unters. zur Ökologie der höheren Pilze, 1940). Dosavadní výsledky v celku potvrdily staré zkušenosti o vlivu teploty, vlhkosti, větru, stromů a nadmořské výše.

Mají-li vyšší houby zabezpečiti své potomstvo, musí vytvářeti veliké množství výtrusů. Je všeobecným zjevem ve přírodě, že malých zárodků tvoří organismy mnoho, velkých málo. Žádný výtrus houbový nedosahuje velikosti a váhy semena rostlin jevnosnubných, ba z největší části zůstávají i za výtrusy kapradin a mechů. Jsou jemně práškovité a snadno je roznášejí vzdušní proudy. I ve vzduchu zdánlivě klidném jsou roznášeny, neboť plodnice dýcháním produkují teplo a zahřívají okolní vzduch, čímž vznikají jemné vzdušní proudy, roznášející výtrusy. Proto houby s vysokým třeněm zdánlivě rozhazují výtrusy nejen pod klobouk, nýbrž i na všecky strany kolem sebe, ano i nahoru na svůj klobouk. Ve větru se ovšem výtrusy roznášejí na velké

vzdálenosti a do velkých výšek. Můžeme se o tom snadno přesvědčiti. Natřeme-li podložní nebo jakékoli jiné sklíčko zcela tenkou vrstvičkou glycerinu a položíme je potom pod dospělý klobouk nebo na klobouk, nalezneme již po ¼ hodině na sklíčku značné množství výtrusů. Uvidíme je ovšem pouze pod drobnohledem.

Rozmanitými methodami byl stanoven počet výtrusů, které plodnice vytvářejí. Nalezená čísla jsou ohromná a vzbudila proto také pochybnosti. Nesmí býti zapomenuto, že plodnice s otevřenými výtrusorodnými plochami vypouštějí většinou výtrusy po několik dní a že při tom pod vyprázdněnou basidií vyrůsti mohou nové basidie. Za druhé třeba si připomenouti, že výtrusorodná vrstva rozmanitým způsobem zvětšuje svůj povrch, čímž je umožněna tvorba zvýšeného množství výtrusů.

Na princip zvětšení povrchu hymenia poukázal již r. 1918 K. Fritsch. Primitivní formy (Corticium, Thelephora, Clavaria pistillaris) mají malou plochu výtrusorodnou. Od nálevkovitého Craterellus cornucopoides přes Cr. clavatus, který má již rýhované hymenium, postupuje zvětšování plochy hymenia k liškám, rodům Hygrophorus, Gomphidiusa k nejvyšším Agaricineím (Amanita, Lepiota), jejichž hymenium je zvětšeno vysokými lištnami a chráněno v mládí pochvou a plachetkou. Největší plochu hymenia mají však houby chorošovité. Kruhovité Corticium s poloměrem 5 cm má plochu hymenia asi 75 cm² velkou, Hydnum imbricatum, u něhož je plocha ta zvětšena ostny, 592 cm², u hřibu 4932 cm², při čemž je poloměr klobouku obou posledních rodů rovný, 5 cm.

Další princip, který se projevuje u tvaru houbových plodnic je, že se omezuje jejich hymenium na spodní stranu plodnice. Je tím nejlépe zabezpečeno, že výtrusy od hymenia odpadnou do vzduchu a mohou býti odneseny. Lištny Agaricineí i rourky Polyporiaceí musí směřovati svisle dolů, jinak by z nich výtrusy nevypadly ven. Z šikmo položeného hřibu nevypadne již ani jeden výtrus. Sploštělé větévky Sparassis crispa tvoří hymenium pouze na spodní straně svých konců. Obrátíme-li plodnici o 180°, přestane je tvořiti na dřívější spodní straně a začne je vytvářeti na nynější spodní straně. Obrátíme-li živou plodnici Daedalea quercina o 180°, počne vytvářeti na dřívější hřbetní straně nové hymenium, původní hymenium zaroste hyfami a změní se v kůru.

Těchto několik příkladů dokazuje, že skutečně tvar plodnic souvisí s jejich funkcí, kterou je vytváření, vypouštění a rozšiřování výtrusů. Neméně zajímavé je vyšetřovati s tohoto hlediska tvar plodnic hub břichatkovitých a vřeckatých. Čtenáři snad se pokusí o řešení otázek takových, až budou prohlížeti plodnice, které jim letošní léto poskytne.

Prof. Dr. Jan Macků:

Geobotanika a rostlinná sociologie v mykologii.

Systematická botanika již dávno opustila staré floristické stadium, kdy se prostě sbíraly, určovaly, sušily a zaznamenávaly rostliny v té které krajině rostoucí bez ohledu na různé vztahy porostů k půdě, klimatu, celkovému rostlinnému krytu, geografickým poměrům a pod. Dnes vidí moderní botanik dále a uvědomuje si, že kryt rostlinný každého území je výsledkem celé řady činitelů a jeví složité vztahy navzájem i k sousedním porostům, krátce, vyvstalo učení nejen o fytogeografii neboli zeměpisném rozšíření rostlinstva, nýbrž i učení o rostlinné sociologii neboli rostlinných společenstvech.

Mykologie zůstávala po této stránce dlouho pozadu a daleko pokulhávala za systematikou fanerogam. Příčina je na snadě: mykologie byla ještě v plenkách, když fanerogamologická botanika dávno již odložila pouhé floristické pojetí a chápala svůj úkol pod novými hledisky. Mykologové byli donedávna rádi a spokojeni, mohli-li bezpečně určiti ten který druh vyšších hub. Na zkoumání nějakých vztahů

zeměpisných nebo sociologických nebylo dle stávající literatury, v celku kusé a nespolehlivé, ani pomyšlení.

Teprve přítomná doba znamená v nauce o houbách převrat a nutí mykology všímati si po vzoru velké botaniky všech vztahů a poměrů, za nichž houby rostou a usuzovati z toho o vývoji hubné květeny toho kterého kraje.

Je pak zajímavé, že jako ve velké botanice byly to některé extrémní flory, u nás na př. teplobytná květena pontická, které první upozornily na zákonitost zeměpisného rozšíření rostlinstva, tak je tomu i s houbami. Byl to výskyt několika zajímavých zástupců vyšších hub u nás, který ukázal, že houby se vřazují velmi čestně do celkového rámce květeny toho kterého kraje a že i mezi houbami máme teplobytné typy, jež jsou stálými průvodci našich lesostepních hájů, poskytujících útulek nejen mnohým xerothermním rostlinám, nýbrž i houbám.

Klasický příklad a skvělý podnět k studiu zeměpisného rozšíření hub u nás dala pověstná muchomůrka císařská neboli císařka (Amanita caesarea Scop.). První zprávu o výskytu císařky v Čechách nacházíme v pověstném díle J. V. Krombholze Naturgetreue Abbildungen und Beschreibungen der essbaren, schädlichen und verdächtigen Schwämme, vydaném v Praze v letech 1831—1847 a v Preslově Všeobecném Rostlinopisu z r. 1846. Nato se na 70 roků ztrácí stopa po císařce u nás nadobro a je s podivením, že ani dlouholetý a starý praktik-mykolog Jan Bezděk za svého života císařky nenašel. Na Moravě proskočila sem tam zpráva o výskytu této hubné perly (Schlögl, Klvaňa), ale namnoze zapadla bez povšimnutí.

Našel jsem na Moravě první císařku v září r. 1910 v jižních výběžcích Ždánského lesa u Žarošic, kde ji zvou „královka", a to ve společnosti vzácného hřibu satana, na výlučně teplém místě a teplém podkladu. Uveřejnil jsem o tom zprávu v Přírodě 1910 pod titulem císařka a hřib satan na Moravě. Článek vzbudil rozruch mezi našimi botaniky i mykology (tehda jich ještě mnoho nebylo) a podnítil intensivní pátrání po císařce. Podařilo se najíti ji také v Čechách a potvrditi tak původní udání Krombholzovo a Preslovo. Byl to K. Kavina, jenž v Přírodě 1912 a v Časopisu Musea Českého r. 1917 nálezy v Čechách zhodnotil.

V okolí Brna zjistil jsem v letech 1920—24 řadu nových nalezišť. Rovněž ostatní moravští botanikové a mykologové (Neuwirth, Skýva, Bayer, Mrkos, Suza, Otruba) objevili nová stanoviště císařky, takže r. 1941 mohl botanik Josef Podpěra sestaviti mapky nalezišť císařky v Čechách i na Moravě.

Císařka je u nás výlučným průvodcem teplobytné květeny teplých lesostepních hájů a proniká k nám z jihu, kde je na př. v Italii, j. a stř. Francii a na Balkáně hojně rozšířena. U nás dosahuje své nejsevernější hranice.

Však není to jediná muchomůrka, která dala podnět k novým geobotanickým studiím o houbách. V monografii moravských muchomůrek uvádím jako další thermofilní druhy z Moravy muchomůrku vejčitou (Amanita ovoidea Pers.) a muchomůrku šiškovitou (Amanita strobiliformis Vitt.), kteréžto druhy se čestně přiřazují svým vzácným a takřka ojedinělým výskytem k císařce.

Rozhodně patří do jejich průvodu také naše muchomůrka zelená (Amanita phalloides Fr.) s oběma svými plemeny muchomůrkou zbělenou (Am. phalloides subsp. verna Winter) a muchomůrkou bílou čili jízlivou (Amanita phalloides subsp. virosa Gilb.). Nikdo nemůže popříti, že je muchomůrka zelená a její plemena, třebaže je více rozšířená nežli na př. císařka, vždy vázána na okraje teplých, chráněných, listnatých lesů. Na vysokých horách se studeným podkladem je neznáma, zato na hlinito-vápnitých teplých kopcích a stráních s teplobytnou květenou kolem Brna je místy hojná.

A jiné typy teplobytných hub? Jistě budou to některé druhy hřibů,

na př. hřib satan (Boletus Satanas Lenz), lanýžů, na př. náš lanýž letní (Tuber aestivum Vitt.) atd.

Teplobytná květena moravská, tak skvěle zde vyvinutá a zastoupená, může býti mykologům dobrým ukazatelem při počátečním geobot. výzkumu hub. (Zasláno redakci r. 1942, zařazeno do „100 nových výzkumů z hub").*)

R. Beneš.

Mycena Micheliana Fr. — Helmovka Micheliova.

Před dvěma roky přinesla mi v polovici srpna paní učitelka Forstová z nymburských sadů na labském ostrově kus vyrýpnutého drnu s něžnými, sněhobílými helmovkami, jichž tu na malé ploše bylo ke dvaceti. Drobné kloboučky byly mnohdy šikmo nasazeny na tenkých nožkách dole hustě brvitých. O který druh jde? Z graciliních, čistě bílých mycen se stopkou na basi brvitou přicházely v úvahu čtyři druhy: microspora Vel., sudora Fr., nivea Qu. a Micheliana Fr.

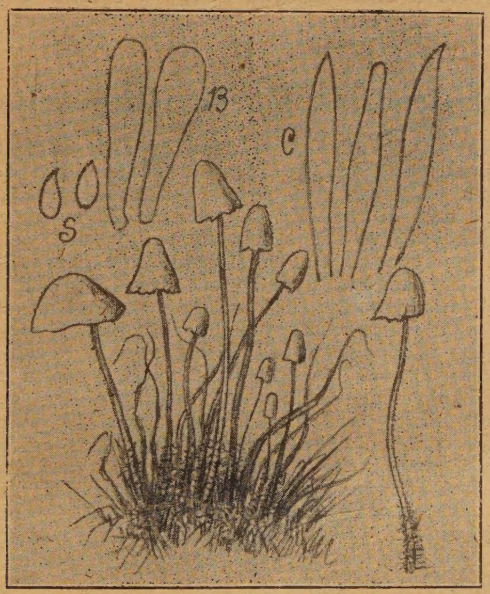

Obr. 16. *Helmovka Micheliova* — Mycena Micheliana Fr. S = spory, B = basidie, C = cystidy. — Originál. Kreslil R. Beneš. Arch. ČČH.

Mycena microspora Vel. liší se malinkými výtrusy (3—5 mmm) a vejčitými nebo skoro palicovitými cystidami. Myc. sudora Fr. má naopak výtrusy veliké, totiž 13—15 mmm a roste na dříví a setlelých listech. Myc. nivea Qu. (Ricken, Vademecum z r. 1920, No 410) by naší houbě dobře odpovídala. Má však lupeny řídké, klobouk rýhovaný a je to rovněž druh dřevní. Jedině Myc. Micheliana Fr. shoduje se makroskopicky i v mikroznacích a také pokud

*) Pozn. red.: Název muchomůrka zbělená zavedl nověji Smotlacha pro Am. verna Bull. (Winter etc.). Knížka Smotlacha: „100 nových výzkumů z hub" měla vyjít r. 1942, avšak z technických důvodů se pozdržela. Proto některé články v ní chystané uveřejňujeme v ČČH, aby časem přece jen neztratily na významu. Sm.

substrátu se týče, třeba dr. Velenovský udával poněkud větší rozměry klobouku*), totiž 1—2 cm (zobrazuje ji tudíž v Č. h. na str. 320 ve zvětšeném měřítku). Ricken však udává jen 1—1.5 cm.

O tomto druhu, jej Fries pojmenoval ku poctě italského botanika Pietra Antonia Micheliho (Florencie 1679—1737; Nova plantarum genera; Catalogus plantarum horti Florentini), píše dr. Velenovský (l. c.), že byl dosud málo znám z Italie, Francie a Německa. Ricken ji rovněž označuje jako druh řídký. U nás byla tato helmovka dosud zjištěna u Mnichovic, sv. Ivana a Koryčan na Moravě.

Popis mých exemplářů:

Celá houba je čistě bílá. Kloboučeк kuželovitý — tupě zvonkovitý, hladký (nerýhovaný), nerovného, trochu zvlněného okraje, většinou šikmo nasazený, 0.5—1.5 cm široký. Třeň velmi dlouhý, 1 mm tlustý, dosti pevný, dole dlouze brvitý a ukousnutý. Lupeny husté, úzké, ke třeni vykrojeně připojené. Spory mandlovité až kapkovité (jak je dr. Vel. správně kreslí), hladké, čiré, 8 mmm. Basidie tlustě kyjovité, 25/5—7 mmm. Cystidy velmi hojné, malé, jen o málo větší než basidie, vřetenovité neb kopinaté, 30/5 mmm. (Obr.)

Pospolitě v trávě mezi suchými stébly a smetím v polovině srpna 1941.

V. Sládeček:

Moje zkušenosti s muchomůrkou císařskou.

Mladoboleslavský Chlum kromě dosti četných dítek teplomilné flory hostí i vzácnou muchomůrku císařku. Moje první seznámení s ní stalo se v srpnu 1910, rok po prvním houbařském kursu Bezděkově v Jílové. Bezděk nám ji tenkráte popsal, ale že by ji našel, nijak se nezmiňoval. Velenovský ve své systematické botanice, že by v Čechách rostla, dokonce pochyboval. Tím větší bylo moje překvapení, když jsem ji našel — vykopnutou. Byla to ale právě šťastná náhoda, neboť sytá svítivá žluť jejího spodku (lupeny, třeň, prsten) na sebe upozornila. Ležela blízko vodou mělce vyhloubeného příkopku či stezičky, na jehož březích (stranách) našel jsem další exempláře v různém stadiu. Také jeden žák sýčínský mi několik exemplářů z téhož místa přinesl.

Tato první lokalita nacházela se nad obcí Sýčínem v lesíku zvaném „Doubrava" a to blízko jeho východního okraje (k Vinařicům). Lesík ten byl tenkráte osázen keřovitě pěstovaným doubím (třísloví hospodářství). O něco později bylo doubí vykopáno a zaměněno smrčím. A tu na místě tom žádnou císařku jsem více nenašel. Zdá se tedy, že je symbiontem některého listnatého stromu či keře — snad dubu. Když jsem se odstěhoval v r. 1911 z Dobrovice do Ml. Boleslavě, přednášel jsem o nálezu svém a spolu o jiných houbách v tamním přírodovědeckém klubu (viz jeho protokoly).

O více jak 10 let později zavedl mne dobrovický katecheta p. J. Hradec na druhou lokalitu taktéž na Chlumu. Je to v lese „Saldy" zvaném a to na jižním sklonu proti lesu „Kněžskému". Také zde roste doubí, také zde je to místo chráněné, při tom ale světlé, paprskům slunečním přípustné, k jihu skloněné. Sem zaveden byl též p. Dr. Havina, který nález svůj ofotografoval. Od předešlé lokality je to as km směrem na severovýchod.

Po třetí našel jsem ale toliko jediný exemplář a to r. 1938 v údolíčku na jihozápadním sklonu na břehu úvozové cesty vedoucí od Nepřevaz k Chlumku. Les opět listnatý, sklon k jihozápadu. Prošel jsem náš Chlum křížem krážem, jeho lesy listnatými i jehličnatými, na sklonech severních i jižních. Jen v listnatých lesích jsem císařku našel a to na jižních sklonech. V tom dávám Dr. Macků za pravdu. Rovněž pravdu má Velenovský s dobou výskytu „v pozdním létě". Já ji zpravidla našel v druhé polovici srpna, ač tím není řečeno, že na místech lépe ozařovaných by se mohla vyskytnouti dříve!

*) Moje hubky vyrostly za delšího sucha a na vyprahlém místě.

A nyní popis — popis pro laika.

Klobouk není živě karmínově nebo nachověčervený jako u muchomůrky červené, ale tvrdě červený, slabě do žlutohnědaoranžova zastíněný. Spíše by se barvou podobala odrůdě much. červené much. sličné (formosa). Ale u císařky je barva zcelená, kdežto u sličné přechází červený střed směrem k okraji v barvu oranžovou až žlutou. Spodek (lupeny, prsten, třeň) jsou u sličné do žluta nachýlené, u císařky sytě žluté. Také dužina třeně císařky je žlutá, avšak čím dále ku středu, tím bělejší, až střed je téměř bílý. U sličné hned pod žlutavou slupkou je bílá. Avšak radikální znak, po kterém císařku neomylně poznáš je odstálá, bílá masitá pochva (volva či velum universale), tím masitější, čím blíže ku svému vetknutí na spodu třeně. Zde můžeš i tupějším nožem kousky její ukrajovati.

Tedy sytě žlutý spodek (lupeny, prsten, třeň) a mohutná, masitá, bílá pochva.

Dodávám, že odrůda much. červené, much. sličná je na Chlumě a u nás vůbec hojnější, než císařka, což ostatně z mého zde vylíčení (dlouhá mezidobí nálezů) vysvítá. (Napsáno r. 1941, zařazeno původně do „100 nových výzkumů").

Dr. B. Bayer:

Stálí průvodci hald starých dolů na Plzeňsku.

Navštěvujeme-li častěji haldy kamenouhelných dolů na Plzeňsku za účelem paleontologického sběru, tu nám neujde ponenáhlá změna, které podléhají kusy lupků, na těchto haldách navršené. Jednotlivé balvany se nejprve rozpadají vlivem povětrnosti podle štěpných ploch a pak pokračuje další zvětrání a rozpad v částky stále menší a menší.

Když bylo zvětrání haldy dostatečně pokročilo, začínají se zde usazovat nejodolnější a co do nároků na půdu nejskromnější jedinci ze světa rostlin. Jsou to ze stromů hlavně bříza, osika a borovice, pak některé trávy a z hub se zcela jistě jako první objeví plodnice r. měcháč (Pisolithus).

Na Plzeňsku sbírám měcháče již po léta na haldách opuštěných dolů na Sulkově anebo na lokalitě stejného rázu zvané „Na horách" u Horní Břízy. Vyskytují se zde hojně oba druhy m. kyjovitý (P. crassipes) a m. písečný (P. arenarius), rostouce na podkladu zcela holém a dodávajíce haldám zvláštního vzhledu. Tuhý třeň m. kyjovitého vytrvává někdy až do jara příštího roku.

Oba druhy měcháče jsou i jinde na písčitých, lehkých půdách plzeňského karbonu nevzácným zjevem, ale nikde nerostou v takové hojnosti, jako na starých haldách.

Je zvláštní, že měcháče, tak vhodné pro kořenění polévek a pečení, jsou houbaři na Plzeňsku takřka zcela opomíjeny; snad je na závadu příliš silné hnědočervené zabarvení, které jídla kořeněná měcháčem přijímají. (Napsáno r. 1941, zařazeno do „100 nových výzkumů z hub").

Jaroslav Sobotka:

Přehled mé výzkumné práce na Moravskobudějovicku.

(Z r. 1941 a dříve.)

Na houbařských potulkách na okrese moravskobudějovickém navštívil jsem o prázdninách některé zdejší krásné lesy a našel houbařské zajímavosti, z nichž uvádím malý výběr:

Příštěpský les dal vyrůst několika plodnicím naší nejjedovatější houby, much. zelené, viridis Pers., již měl by znáti každý náš houbař už dříve, než vkročí do lesa. Tím spíše, že tato houba není vzhledu nikterak odpudivého a ničím neupozorňuje na smrtonosné nebezpečí. Najdeme tu též hadovky, dříve hadí smrže zvané, Phallus impudicus L.,

které v protikladu k muchomůrce zelené přes odporný zápach jsou neškodné, dokonce v raném stadiu (nezapáchající vejce) se požívají. Pak tu byly hřiby: olivový (olivaceus Schff.), panenský (B. aereus Kromb.), sivý (B. cyanescens Bull.), kovář (B. erythropus Kromb.), habrový (B. rugosus Fr.). Z ostatních zvláště zaujal černoch (Str. strobilaceus Scop.).

V lesnické oboře na stálém stanovišti po několik již let nalézám záv. olovovou (Ent. lividum Bull.), další to naši nebezpečně jedovatou houbu, která by rovněž měla býti známa každému praktickému houbaři. Houbaře, kteří sbírají pro kuchyni, potěší veliké houfy stročku rohového (Cr. cornucopioides L.). Mršinným zápachem i tu na sebe upozorní Phallus impudicus L.

Dolnolažanaské lesy, na nalezišti z dřívějších let známém (Brdo), poskytují útulek hřibu panenskému (Krombholz). Sbírám jej tu i za velikého sucha. Z jiných hub roste zde choroš hnědák (Phaeolus Schweinitzii Pat.), bělolanýž, hřib hořký (B. fellus Bull.), hřib nachovýtrusný (B. porphyrosporus Fr.), čirůvka žíhaná (Tr. virgatum Fr.), hořce chutnající a nehojná.

V ohrazenickém lese na kmeni poraženého dubu rostla velmi hojně klihatka černá (Bulgaria polymorpha Oed.) ve všech vývojových stadiích. Houbaři poskočí srdce, když zde najde krásný hřib nachový (B. rhodoxanthus Kr.), jejž někteří houbaři zde měli za hřib královský. Dále tu roste vzácný hřib podezřelý (B. suspectus Kr.), jenž svojí hořkostí dovede pokaziti jídlo, kozák dubový (B. rimosus Vent.), h. různobarevný (B. versicolor Rostk.), hadovka, pečárka vzácná (Ps. perrara Bres.) a j.

V západní části okresu navštívil jsem Báňovice a Jemnice.

V báňovickém lese zastihl jsem též tyto houby; křísť (B. pachypus Fr.), koráře (B. erythropus Krombh.), hřib panenský, dále kotrč (Sp. crispa Wulf.) a opět jedovatou závojenku (En. lividum Bull.), tuto v Novodvorských lesích. V městském lese jemnickém byly hojně krásné kusy černocha šiškovitého. Na Javoru má své stálé stanoviště dosti zde hojná much. zelená, rostoucí tu každoročně pod duby a na jiném místě pod břízou.

Tím není ovšem vyčerpán počet nalezených a zjištěných různých druhů hub, ale jen dotčeno několik pozoruhodných specií, na něž zdejší houbaře upozorňuji. Zvláště pro houby sbírající obyvatelstvo přilehlých obcí je velmi důležito, že v lesích u Příštpa, Lesonic, Jemnic a Báňovic rostou smrtelně jedovaté houby: much. zelená a záv. olovová, jejichž lokality jsou spolehlivě zjištěny.

Je to výstraha i houbařům jiných míst zdejšího kraje. Dá se očekávati, že až mykologický výzkum zdejšího kraje pokročí i do ostatních lesů, že i v některých dalších budou obě jmenované jedovaté houby zjištěny, neboť meterologické a edafycké podmínky jsou tu velmi podobné. Upozornění toto je zvláště dnes velmi na místě, poněvadž zájem o houby ve válečné době stoupá. Je třeba úsporně využíti všech zdrojů snadno dosažitelných potravin a těmi houby jsou. Je tu však potom také větší nebezpečí otrav, k nimž lehkomyslný sběr neznámých hub vede. Vzpomínám tu na otřásající případ, kdy 3 dívky ve stáří do 14 let byly vyrvány jedovatými houbami z náruče rodičů, když požily pokrm z hub, které si samy z lesa přinesly. Případy takové, žel, nejsou ojedinělé a opakují se každoročně s malými obměnami. Dr. Smotlacha zjistil, že r. 1936 bylo u nás 300 těžkých otrav houbami.

Proto v každé škole zdejšího kraje měl by vždy před prázdninami viset známý obraz Školního nakladatelství: Nebezpečné jedovaté houby a všude by měly býti aspoň starší děti poučeny o nebezpečných houbách a jak otravám čeliti. Také každá škola by měla odebírati náš mykolog. sborník ČČH, kde se najde další poučení a který by se plně postavil do služeb ochrany lidstva před zcela zbytečnými otravami jedovatými houbami, jichž je možno se zcela po poučení vyvarovati. (Napsáno r. 1941. Zařazeno do „100 nových výzkumů z hub").

Pozn. red.: Stať je pěkným příkladem místního (krajového) a zároveň praktického výzkumu hub, který se snaží nabýti místního přehledu v houbách, začíná proto s mykologickými zvláštnostmi a zejména jedovatými houbami a dobře ukazuje zároveň, jakým způsobem může býti pro každou školu, každý kraj, každou odbočku ČMS, každého pracovníka sjednána mykologická zahrada. Máme prostě zaznamenáno v mapě lesů našeho okolí naleziště především významných druhů hub, s nimiž začínáme, jak je v tomto článku naznačeno. Takovéto zprávy (i podrobnější) by měli redakci (do výzkumného archivu ČČH) zaslati všichni naši spolupracovníci, příp. také jen z jednoho lesa, který za to prozkoumávají důkladně. Autor by měl letos poslati pokračování.

Jaroslav Blažek:

Nechuť k novým druhům hub.

Mezi houbaři, kteří odebírají ČČH nebo jsou členy ČMS, najde se již málo těch, kteří by s nedůvěrou dívali se na houbu, kterou tyto označují jako jedlou. Ba jsou mezi nimi i duše tak slepě věřící, že kdyby prof. Smotlacha prohlásil jednoho dne, že Amanita virides (phalloides) je jedlá, půjdou do lesů a budou tak dlouho brousit v porostech, houštinách i vysokém lese, až tu muchomůrku najdou a na místě ji snědí, aby se přesvědčili, jak chutná.

Jsou ale houbaři, kteří mají k jistým houbám nechuť a nesbírají je, kdyby se jim smál celý zástup, jaký vodí na vycházky p. ing. Havlena. Jsem mezi nimi a představte si, prosím, že houba, která byla mi vždy s té duše protivná, byla jedna z nejlepších — václavka. Proč? Přesvědčil jsem se o tom, že žije netoliko na odumřelých pařezech, ale (a to hodně) na živých stromech a na jejich kořenech. A tento způsob života připomínající tolik parasitující jedince v lidské společnosti působil na mne tak mocně, že jsem tu houbu nesbíral. Až teprve r. 1943. Našel jsem ji v Rychnově nad Kn. v lese svého mládí v místech, kde před třemi léty krutě řádila vichřice. Snad proto, že václavka rostla v místech, která mně obzvláště přirostla k srdci, zmizela ta averse a já se pustil do sbírání. Však rostla v takovém množství a v takových krásných trsech, že se jimi nemohou pochlubit ani známé hluboké hvozdy křivoklátska.

Proč to píši? Nám houbařům je často nepochopitelné, proč mnoho lidí ani v době nedostatku hub nesáhne po jiné houbě než po té, kterou sbírala maminka, babička a všichni známí. Známe ze zkušenosti, že takoví houbaři ochutnají houbu námi doporučenou, jdou s námi na houby, svůj sběr skonsumují, snad ještě občas nově poznané druhy sbírají, ale druhý rok už zase dávno zapomněli, že existuje ještě jiná houba, než ta, kterou sbírají od dětství. Pravda, případy takové, jak uvádím, nejsou pravidlem, ale přece jsou. Po svých zkušenostech s václavkou dovedu je pochopit.

A když už jsem u té václavky, tak povím svou zkušenost. Třeň václavky je tuhý, proto najdeme po lese celé bohaté trsy václavek zbavené hlaviček, takže vypadají jako osekané údy. Nebo potkáme houbaře, kteří nesou domů václavky celé, ale doma ze svého sběru dvě třetiny zahodí, protože jedí jen hlavičky. Tuhé třeně putují pak do popela. Škoda těch třeňů. Dají se dobře skonsumovat. Jelikož jsou vláknité, dobře se suší a roztlučené na prášek dávají velice dobrou polévku nebo omáčku. Pak nic nevíte o tom, že třeně jsou tuhé a získáte dobrou omáčku z množství třeňů, které jste dříve zahazovali.

Při výrobě prášku ze sušených václavek přišel jsem na zajímavou zkušenost. Při tlučení ve hmoždíři působil drobný unikající prášek tou měrou na sliznice, že všichni, kdož byli se mnou v kuchyni, neubránili se kýchání a to tak úpornému, že jsem s tlučením prášku musil přestat. To se opakovalo vždy, kdykoliv jsem tloukl sušené nožky václavek. Je zajímavé, že tento úkaz nepozoroval jsem jindy při vyrábění prášku z jiných hub, a když, tak v míře pranepatrné.

M. Dědeček:

Přednáška o houbách pro školní mládež na výstavě hub.

R. 1942 pořádali jsme v Žel. Brodě velmi úspěšnou výstavu hub za účasti prof. Smotlachy, který výstavu uspořádal a svou přednáškou doprovodil. Mně však a kol. Lokayovi nastal úkol poučovati účastníky výstavy o houbách. Tento úkol jsme dobře zvládli, avšak když přišel p. odbor. uč. Sochor s 50 dívkami z III. ročníku hlavní školy a požádal nás o výklad, přece jen jsme se dojednávali, kdo bude přednášeti. Úlohy ujal se kol. Lokay a mně připadla úloha referovati.

Snad bude zajímavé, poznamenám-li hlavní obsah výkladu:

„Tak dívenky, která z Vás chodí na houby?" — „No, jen se přihlaste" — povzbudivým hlasem se uvádí přednášející a zdvižené ručky třepetají se nad veselými hlavičkami mladých houbařských adeptek: „To je hezké, že Vás tolik chodí — a teď se přihlaste, která nechodí vůbec na houby?" Krátká pomlka, při níž konstatováno, že zde přítomní tvoří jednu rodinu houbařskou a že si tudíž budeme dobře rozumět. Načež následuje pokračování: „Tak si něco o těch houbách povíme. Jistě znáte každá muchomůrky?" a již zkoumá znalosti jedné z nejblíže stojících dívek. Ale i jiné školačky uvádí, že znají červenou muchomůrku. „Protože mezi muchomůrkami máme nejvíce jedovaté houby, povím Vám nejdříve něco o nich" — pokračuje dále náš milý přítel. „Je to v prvé řadě muchomůrka zelená a její sestra muchomůrka bílá. U nás roste na štěstí velmi málo a poznáte ji lehce podle takového límečku na nožičce hned pod kloboučkem, víte, to je zbytek závojíčku, který, dokud byla malá, měla přes hlavičku a dole na nožičce má z něho t. zv. pochvu — vypadá to asi jako když zasadíte hůlku do skořápky z půlky vajíčka! Na tyhle prevíty si dejte dobrý pozor. Jsou strašně jedovaté a nejhorší je, že chutnají dobře a jed působí za 8 až 14 hodin po požití, kdy už nejde pomoci — krev je úplně rozložena." „No opravdu", — dodává po malé pomlce poněkud veselejším tonem, aby zjasnil zesmutnělá očka citlivějších posluchaček, jiného pak nezbývá než Hazdra (pohřební ústav), truhla, věnec a družičky se vší parádou. Roztomilý způsob přednesu br. Lokaye, při kterém uplatňuje svůj výborný herecký talent, poutá všechny přítomné stále k většímu zájmu. Očka se opět rozjasnila v úsměvu a již položena otázka mladým houbařkám: „Která z Vás zná muchomůrku růžovou?" Hlásí se asi dvě a vypráví o muchomůrce — nikoliv však růžové, nýbrž červené s bílými puntíkami (obecná).

„Tak to tedy není ona", vrtí rukou náš řečník a dodává: „Která znáte masáka?" Zdvihá se vícero rukou a švitořivější dodávají, „naše babička je sbírá". Horší je to však s popisem houby a proto si pomáháme tedy donesenými růžovkami. „Podívejte se dobře na tuto houbu", bývá ji hojně v lesích a je moc dobrá, já ji pro svoji osobu", dodává na důkaz náš odborník, „kladu za rovnocennou s hříbkem. Všimněte si, že na poraněných nebo od hmyzu ožraných místech je růžová; když oloupete slupku z hlavičky, pak se Vám za chvilku zbarví, jakoby ji polil vínem — dostane krásně vínovou barvu: Víte jaká je to vínová barva?"

„Ano", zaznívá unisono místností.

„Tak si dobře pamatujte, a i když ji sbírat nebudete, alespoň ji nechte pěkně s klidem na pokoji a pomyslete si, že se najdou houbaři, kteří tuto krásnou a dobrou houbu seberou. A vůbec vemte si v paměť tuto zásadu u všech hub a přijdete-li na některé, jež neznáte, vyhněte se jim pěkně na metr, nebo raději nadva a nechte je stát."

„Muchomůrka červená čili obecná", pokračuje dále br. Lokay — „není z daleka tak jedovatá, jak se myslívalo. Horší jsou ty, o kterých jsem Vám vyprávěl na začátku a to muchomůrka zelená a bílá. Po červené byste se sice otrávily při větším množství, nikoliv však smrtelně, ale bylo by Vám jako otrávenému alkoholem a to jistě není taky

nic příjemného a proto nebudete něco podobného ani na sobě zkoušet."

Stručně se pak zmínil o známých houbách hřibovitých, slizácích, čechratkách, čirůvkách a pod. Upozornil na možnou záměnu zelánky s much. zelenou, sdělil hlavní znaky těchto hub a přešel na holuběnky a ryzce.

„Pamatujte si hlavní zásadu u holuběnek", s důrazem klade na srdce malým posluchačkám. „Ale jen a jen u holuběnek to platí, že nevíte-li si rady a nejste-li jisti, je-li jedlá, tedy ji nemusíte ani vytrhávat, ale kousek jí ušťpněte a ochutnejte. Když pálí, tedy ji neberte. Je-li sladká, tedy šup sní do pytlíka. Z holubinek se nesbírá zejména tahle jasně červená — ukazuje na vyložený výstavní kousek vrhavky a pak tady t. zv. smrdutá. Na to ukázal ještě dalších několik nejedlých (palčivých) holubinek a obrátil se na přítomné: „Která z Vás zná hol. černající?" Žádná se nehlásí — „a která znáte tlouště?" Řada ruček se zdvihá a třepetá nad kadeřavými hlavičkami. „No tak vidíte, že znáte hol. černající", s úsměvem vykládá náš houbař, „vždyť tloušť a hol. černající je jedno a totéž. To je právě jedna z našich snah, abychom naučili znáti lidi houby správně dle jmen tak, jak jim byly úředně přiřknuty. Má to svůj význam a hleďte se naučit správné názvy hub. Zabrání se tak omylům a přinese to další práci užitek.

Stručně ještě připojuje zmínku o ryzcích a jich zpracování.

Závěrem pak br. Lokay uvedl: Na konec bych Vám ještě rád řekl asi toto: „Když chodíte do lesa, tedy chovejte se tam vzorně, nehlučte na sebe, nelámejte stromků a keřů, neničte houby a rostliny. Musíte myslet, že je to místo oddechu a odpočinku mnohých lidí, kteří zde hledají posilu a novou sílu k životu. V lese máme se všichni chovat jako v chrámu. Vždyť je to vlastně chrám přírody".

K. Štusák:

Výskyt špičky obecné (Marasmius oreades) ve smrčinách.

V minulém ročníku našeho časopisu hlášené nálezy špičky obecné ve smrčinách mohou býti jistě mnohými pozorovateli potvrzeny. Již před lety naplnilo mne podivem, když jsem spatřil husté čarodějné kruhy špiček koncem teplého a suchého června na pokraji asi padesátileté smrčiny, sousedící s polem. Půda pokryta zde byla dosti silnou vrstvou jehličí, ale po trávě nebylo stopy. Plodnice byly celkem normální, ale přec jen štíhlého a chabějšího vzrůstu, poukazujícího na odlišné, poněkud vegetativní podmínky. Ačkoliv tehdy nebyl substrát podroben prohlídce, dlužno pokládati za závažnou tu okolnost, že zde byl po léta ukládán pýr z vedlejšího pole. Patrně žilo tedy podhoubí v hloubce pod jehličím, na ponořené tam vrstvě staršího pýru. Je otázkou, zda a po jakou dobu mohou kořínky trav za podobných podmínek podržeti život. Stejnou asi dobou našel jsem špičky také na pokraji mladé světlé boroviny vedle silnice sousedící s polnostmi. Zde byly poházeny drny, roští a sláma. Místo samo bylo silně vyhnojeno hovězí mrvou. Za podobných podmínek rostly také na pokraji vysokého smrkového lesa, celkem však velice slabě, snad proto, že zde byl hluboký stín a silná, hluboká vrstva jehličí.

Poslední podobný výskyt zjistil jsem asi před 5-ti lety, zase na okraji asi šedesátileté smrčiny vedle pole. To místo bylo však skoro úplně zbaveno jehličí, pokryto zbytky setlelé slámy, slabou vrstvou výživné prsti, a porostlé sporými chomáčky živé trávy. Zdá se, že tam před časem — snad před 2—3 lety — byla postavena a uvázána tažná hospodářská zvířata. Zda koně — nebo krávy, nedalo se zjistit.

Uvažujeme-li o všech okolnostech výskytu, dospíváme k přesvědčení, že dříve již zjištěný parasitismus nebo částečný saprofytism podhoubí špičky obecné na oddencích trav nedoznává změn. Při mých nálezech je nápadnou vždy hlavně doba: teplý, suchý konec června, kdy nastávají vedra a meze, trávníky vysychají. Tehdy rostly houby

vůbec spoře, a jen na vlhčích místech v lesích. Mimo les nebylo hub a špiček k spatření. Podhoubí byla vždy jen 5—6 metrů od lesních okrajů, kam mohlo zasahovat alespoň ranní nebo odpolední slunce. Ve všech případech byly to velice husté kruhy plodnic o průměru 1—2 metry, jen v posledním husté tratoliště bez význačného tvaru, ačkoliv právě zde byly stopy živé trávy.

Uvnitř smrčin a opravdu v hlubokém stínu jsem špičky nikdy neviděl. Byly by tam pro ni opravdu špatné podmínky, poněvadž miluje výsluní.

Veliká hustota nalezených plodnic souvisí patrně s nadměrnou teplotou období, chabější, štíhlejší vzrůst se zastíněním, a abnormální výskyt v době sucha s dostatečnou spodní vláhou v lese.

Mně vtírá se domněnka, že snad pokusy s pěstováním špičky na substrátu z pýru, t. j. kořínků trav, mohly by přinésti další poučení.

Dr. F. Smotlacha:

Špička obecná rostoucí bez trávy.

Sbíral jsem již na mnoha místech a to již v letech 1907—13 i později špičku na půdě bez trávy, ač tam byla asi trávou donesena. Několikráte to bylo ve smrčině, v borovině, pak i v lese listnatém. Letos (1944) jsem ji dokonce našel pod šeříky ve stínu za dřevěným přístavkem docela na volné půdě. Vytvořila zde po dešti koncem května a na začátku června tři řádky plodnic. Světlo měla z jihu. Zdá se, že tráva dávno již na těchto místech zahynula a že se špička zde z nouze udržuje na kořenech šeříku, nebo blízkých slív. Něco podobného patrně je i ve smrčině, kde může růst špička obecná buď ještě na zbytcích trávy nebo snad i na kořenech smrku. V listnatém háji snad může růsti i v souvislosti s kořeny stromů listnatých. Či jde tu o nouzový saprofytismus? Je zřejmo, že zde musí býti proveden ještě zvláštní výzkum.

František Kolařík:

Vážná otrava hřibem hlohovým.

V rodině pana S., zaměstnance parní pily a lid. houbaře v Č. Skalici přihodila se v září 1943 vážná otrava „hřibem panským".

Přinesli si z Rousína velké, krásné „žluté" hřiby, ale již starší. Pan S. je chtěl usušit, ale babička navrhla, aby byly usmaženy jako řízky, ježto byly zdravé. Byly upraveny k obědu a s chutí požity panem S., jeho paní a babičkou. Za hodinu po obědě všichni pocítili bolesti v žaludku a později silně zvraceli, trpěli průjmy a slabostí. Zavolaný lékař nařídil převoz do okresní nemocnice v Jaroměři, kdež po vypláchnutí žaludku a přiměřeném léčení pocítili úlevu a byly zachráněni. Neutěšený bolestivý stav trval však ještě 3 dni. Postižený mi vypravoval, že by to nikomu nepřál, co zkusili. Dcera, školačka, hub nepožila a proto zůstala zdráva. (Napsáno 18. 11. 1943.)

Pozn. red.: Šlo patrně o satanu velmi příbuzný hřib (modrák) hlohový, B. crataegi Sm., s kloboukem šedobílým, podobně jako satan dužnatým a vyklenutým, trubkami zprvu kratičkými, třeněm břichatým. Trubky, jejich ústí i třeň bledožluté při doteku rychle zeleno modrající. Třeň je pak se žlutí a na spodu šedí zbaven. Dužina na řezu bledožlutá, modrající za chvíli. Za příznivého počasí v létě (je to houba teplomilná), vyrůstá tento druh na kraji listnatých hájů na těžkých půdách, neboť žije asi v symbiose s habrem, lyskou nebo dubem. Na Hradecku nazývá se modrákem hlohovým, neboť na kraji lesů rostou i hlohy. Někdy nazývá se i „bliják", stejně jako satan bliják. Většinou ho sbírají stejně jako satana a prodávají i na trzích, neboť uvařen na př. v polévce je neškodný. Je-li připraven nedokonale, vzbuzuje nahoře vylíčené záchvaty podobné otravám, jako je to i u satana. Jde-li tu skutečně o jed, dosud nebylo vyšetřeno. Smotlacha.

Jan Stefl:

Případ otravy muchomůrkou zelenou.

Při sběru hub v lese musíme dáti pozor na houby bílé barvy, poněvadž se mezi nimi vyskytují zákeřné muchomůrky, zbělená a zelená, avšak také na houby nazelenalé, že je mezi nimi nebezpečná muchomůrka zelená. ČČH velmi často na tuto věc upozorňuje a přece se vyskytnou případy osudné záměny. Tak stalo se loňského roku v Unhošti, kde neopatrným sběrem hub nastalo úmrtí.

Podle vyšetření udála se věc následovně. Dobrý sběratel hub vydal se za šera na holubinky, které dobře znal a proto jim nevěnoval tolik pozornosti. Ve spěchu sbíral a sbíral a plnil tašku. Zdálo se mu, že jedna z hub byla jaksi měkčí, než hol. bývají, ale přeci ji vzal. Utěšoval se, že houby ráno prohlédne a roztřídí. Na neštěstí musel ráno časně za prací a ženu svoji na podezřelou houbu neupozornil. A tu se stalo, že žena jeho houby očistila a upravila k jídlu. Jako milovníci houbových jídel se s chutí najedli a libovali si. Teprve po delší době se jim udělalo nevolno a zavolali lékaře, který rozpoznal otravu a nařídil převoz do okresní nemocnice. Tam podařilo se muže zachrániti, ale žena zaplatila osudnou záměnu svým životem. Proto je potřebí stále a stále na nebezpečné houby poukazovati, aby podobným případům bylo zabráněno a Mykologický sborník (ČČH), který správně o jedovatých houbách píše, co nejvíce rozšířiti. (Napsáno r. 1942, zařazeno do „100 nových výzkumů z hub").

Mirko Svrček:

Entoloma rhodopolium (Fr.) Quél.

(Závojenka vmačklá Velenovský (Čes. h. p. 615), Sadovka (závojenka) růžošedá Bezděk (Kritic. studium p. 36), Sadovka větší Veselý (Čes. h. p. 150). (Dokončení.)

Výtrusy pod mikroskopem téměř bezbarvé, široce až kulovitě eliptické, ± ostře, 5—6hranné, s velkým olejným tělískem uprostřed, 8—10/6—8 mmm. Basidie kyjovité, nahoře široce zaoblené, podle Rickena 30—36/9—10 mmm, podle Bresadoly 35—40/8—10 mmm. Cystidy chybějí.

Chemické reakce dužniny: čpavek, zelená skalice, uhličitan sodný (soda) i fenol dávají reakce negativní.

Popis byl sestaven podle exemplářů, sbíraných p. Mrvíkem v dubině blíže Voznice u Mníšku (4. VII. 1943).

Oekologie a rozšíření: Entoloma rhodopolium (Fr.) Q. roste pospolitě na vlhkých místech v listnatých lesích. Většina autorů klade důraz na výskyt v bučinách. Jest to druh uváděný jako hojný až obecný, od května do podzimu se objevující. Podle Bresadoly je rozšířena v Evropě, Asii (Ceylon) a v sev. Americe.

Rozlišovací diagnosa: Z nejblíže příbuzných, význačnějších druhů, s kterými by mohl býti náš druh zaměněn, třeba uvésti: E. prunuloides Fr. a E. clypeatum L. Prvý druh se liší nehygrofanní, nažloutlou neb nečistě bělavou a slizkou pokožkou klobouku, silně moučným pachem (jako Clitopilus prunulus) a výskytem (mimo les). Nejpodobnější E. clypeatum roste obyčejně v trsech, klobouk nemá nikdy vyhloubený, s pokožkou vždy tmavě hustě vláknitou (žíhanou) a dužinu silně moučně vonnou. Roste rovněž mimo les. Prof. Velenovský popisuje ve svých Novitates I. několik nových druhů rodu Entoloma, mezi nimi též dva, které se zdají býti velmi blízké naší E. rhodopolium. Je to E. rigidulum a olivaceum Vel., jež se však liší (podle popisů) některými znaky, takže není zatím možno je ztotožniti, poněvadž nemáme v ruce exempláře, které by souhlasily s popisy těchto nových druhů. Ovšem, při nesmírné proměnlivosti hub je zcela možno, že jsou to formy, vzniknuvší za zvláštních podmínek životních, které vytvořily morfologické rozlišení, na prvý pohled třeba značně, ale přece jen

zdánlivě odchylné od typu a daly tak podnět k popsání jako species nova.

Význam: Většina autorů se o praktickém významu nezmiňuje. Krombholz poznamenává: „Tato houba jest neškodná, není ale používána k jídlu". Gillet (Les Champ. p. 403) říká: „Spisovatelé uvádějí tento druh jako nejedlý". Bresadola ji označuje jako „suspectum" (podezřelá). Nejvíce se rozepisuje Konrad a Maublanc; píší: „Nejedlá. — Nestravitelná; může způsobiti průjem a vrhnutí (případ lehké otravy v Neuchâtel). Podezřelá, ale ne nebezpečná. Nedoporučitelná; odhoditi." — Ent. rhodopolium, je pravděpodobně (jako snad mnohé druhy Entolom), i když ne prudce, přece alespoň mírně jedovatá a proto je třeba se jí vyvarovati. Zvláště se musí dbáti, aby při sběru jedlé E. clypeatum nenastala záměna s tímto druhem.

Poznámka: Pěkná vyobrazení mají: Lange, Cooke (Illustr. t. 342), Bresadola, Krombholz a Konrad et Maublanc.

Emil Šmíd:

Dvě otázky z mykologie.

Jsou také kříženci mezi houbami? Nalezl jsem v jehličnatém lese as 1 m od kraje, kde sousedí s různým křovím a břízkami (nejbližší břízka od tohoto místa nálezu jest as 4 m) malé hříbky, a také houby, které hlavu mají jako hříbek, avšak třeň pokrytou černými šupinkami jako kozák. Pod dotyčnou břízkou nalezl jsem zase kozáky. Myslím, že se podhoubí obou hub na tomto místě stýkají, a vznikl takový kříženec.

Zalévání hub. Mám v lese srub, a as 100 kroků od něho vykopali jsme si studánku. V okolí této vyskytují se červeňáci (křemeňáci). Při nynějším suchu jsem zkusil, jestli by nepomohlo zalévání místa, kde červeňáci rostou. Zkusil jsem to již dvakrát. Na jaře a teďka. As čtvrtý den po zalévání (několik konví vody) nalezl jsem as po 2krát 2—3, jednou dokonce 8 červeňáčků, kdežto na 3 jiných místech v lese, kde jindy také rostly, jsem po dobu sucha nenalezl nic.

Pozn. red.: Děkujeme autorovi. Míšenci u hub jsou sice myslitelní, ale prozatím není pro ně jasných dokladů. Zalévání hub jest možné. Dnes, aby se poznalo, že naše velké houby mají jistý způsob pohlavního spojení a rozmnožování, kdy z podhoubí I. generace s jedním jádrem v buňkách (generace pohlavní), vzniká splynutím dvou jeho buněk (ze dvou kopulujících se vláken) podhoubí II. generace a na něm plodnice, jichž buňky mají 2 jádra (generace nepohlavní), je dána i možnost (při splývání vláken) míšenců u hub. Tomu by nasvědčovalo na př. velké množství forem u pěstovaných žampionů, kde se podhoubí ve velkém množství neustále sází, pěstuje a jistě i mísí. Je to tam jako u králíků, když se nedbá na rodokmen. Naproti tomu variace hub symbiotických, jak je známe na př. u křemenáčů (kozáků), které rostou pod různými blízce příbuznými stromy listnatými (osika, topol, bříza, dub, habr, líska) a mění se podle stromů, má základ v biologických vlivech hostitele, jak jsem již ve své práci „České houby hřibovité", Praha 1910—11, první v literatuře, na to upozornil. Samo sebou, že ani složka pohlavní nemusí zde býti vyloučena, čili že mínění autorovo je správné. Pokud se týče zalévání hub jsem zjistil, že se jím nikdy nedocílí ve vývoji plodnic tolik, čeho dokáže snadno malý deštík. Další poznámky k oběma otázkám, jakož i otázky další, budeme vítati.

Smotlacha.

Jan Šimr:

Klíč k určování pýchavek (Lycoperdon).

Pýchavky jsou zajímavé houby jednak tím, že čerstvé mění rychle barvu a tím, že suché dlouho zůstávají neporušeny. Určování plodnic čerstvých je velmi obtížné, jelikož se jejich barva rychle mění a odění

Obr. č. 17. *Křemenáč březový* (B. versipellis Sm.). Krásnou prorostlici tuto poslal nám ze své mykologické zahrady z okolí Horního Jelení, p. kol. Zaydlar, kde pilně sbírá a studuje houby. Zajímavosti odtud posílá ČČH a MÚ. — Foto Zaydlar, archiv ČČH, napsal Sm.

(bradavky, ostny) vždy nevytrvává, ale opadává. Jsou to znaky nestálé a proto je nutno obrátiti se jen ke snakům stálým, které jsou toliko na plodnicích suchých. Klíč tento se také opírá jen o znaky plodnic suchých a proto nechť čtenář určuje toliko plodnice suché.

Je vypracován podle díla prof. Velenovského „České houby" (L. retinosum vypuštěn pro neznámou barvu výtrusného prachu) a doplněn druhy z Hollose. Sestavil jsem si jej před léty pro vlastní potřebu po způsobu obvyklých klíčů dichotomických, abych postupným oddělováním znaků se přiblížil k nalezení druhu — k určení. Na žádost p. prof. Smotlachy jej předávám našim vědeckým začátečníkům, aby jej vyzkoušeli a zdokonalili. Protože jest zde pouze klíč, je nutno, aby každý měl „České houby" po ruce.

Několik poznámek k určování: Při určování je třeba zjistiti 1. zda na vrcholku plodnice je otvor, kterým se vyprašuje výtrusný prach, nebo zda se plodnice rozpadá a pak zbývá jen miskovitý spodek. 2. barvu výtrusného prachu. To učiníme tím, že posypeme prachem stejnoměrně část bílého papíru (pro prach tmavý), nebo černého (pro prach světlý). Někdy je však stanovení barvy dosti obtížné, protože má celou řadu přechodů barevných. Tak na př. čtenář je na rozpacích třeba u 25 c—d. Je to prach žlutý či okrový? Nechť stanoví, že je žlutý a dojde-li k popisu houby, který by nesouhlasil, nastoupí cestu druhou, že je prach olivový. Podobně u nerozhodnosti barvy „okrový či žlutý" atd. Tato nejistota bude tak dlouho trvati, dokud nebudeme míti přesně vypracovanou barevnou stupnici výtrusného prachu nejen pýchavek, ale všech hub po způsobu tabulek, nebo vhodné knížečky. 3. sterilní část a její sílu, případně zda tato chybí. Tu nejlépe celou plodnici rozstřihnouti nůžkami a průřez ukáže žádané. 4. výtrusy a to

jejich tvar (kulovaté, oválné, elipsovité), barvu a povrch (hladké, bradavčité, ježaté). Třeba však míti na zřeteli, že slabé zvětšení podává výtrusy hladké, silnější pak ukazuje bradavčité a p. To přivádí pak opět do nejistoty. Bylo by proto třeba, aby v popisech bylo poznamenáno zvětšení mikroskopické u všeho.

1 a — Peridie na plodné části rozpukává se posléze nepravidelně na celém povrchu, takže potom zbývá jen miskovitá base (CALVATIA Fr.) 2
b — Peridie zralá otvírá se na temeni, takže má podobu uzavřeného vaku (LYCOPERDON) 17
2 a — Gleba vyplňuje celou plodnici, takže sterilní base chybí L. Bovista L. 3
b — Gleba zanechává na basi stopkatou, krátkou, sterilní část, takže po vyprášení vzniká dřípatá miska 3
3 a — Prach výtrusný okrový, žlutý neb olivový 4
b — Prach výtrusný, fialový, šedý, hnědý neb čokoládový . 12
4 a — Prach výtrusný okrový 5
b — Prach výtrusný žlutý 6
c — Prach výtrusný olivový 8
5 a — Výtrusy kulaté L. hungaricum HOLL. . . . .
b — Výtrusy vejčité L. exiguum VEL. . . . . .
6 a — Prach výtrusný pouze žlutý 5a
b — Prach výtrusný sírožlutý 7
7 a — Preidie velmi tenká, bez stopky L. fragile VEL. . .
b — Peridie tužší, s krátkou a tlustou stopkou L. viaticum VEL. . . . . .
8 a — Výtrusy hladké L. cupreum VEL. . . . . .
b — Výtrusy bradavčité neb osténčité, nikoli hladké . . . 9
9 a — Plodnice se zřetelnou stopkou 10
b — Plodnice hruškovité, kulovité, nikoli zřetelně stopkaté . 11
10 a — Plodnice veliké (10—20 cm), prach špinavě olivový L. uteri forme BULL. . . . . .
b — Plodnice mnohem nižší, prach výtrusný, temně olivový L. assimile VEL. . . . . .
c — Plodnice malé, prach šedě olivový, L. denudatum VEL.
11 a — Na stopce plodnice je silnější provázkovitý kořínek, gleba žlutě olivová, jako „sladké dřevo", L. candidum (ROSTK.) BON. (ČČH. r. 1938, str. 117). . . . .
11 b — Plodnice dole zúžená a zde vráskčitá a řasnatá hrubými jamkami. L. bohemicum VEL. . . . . .
12 a — Prach výtrusný fialový neb šedý 13
b — Prach výtrusný čokoládový neb hnědý 14
13 a — Prach šedofialový, výtrusy bradavčité, L. cyathiformis BATSCH (ČČH 1938, str. 115) . . . . .
b — Prach výtrusný šedý do okrova, výtrusy hladké, L. papillosum VEL. . . . . .
14 a — Prach výtrusný šeděčokoládový 15
b — Prach výtrusný hnědý 16
15 a — Dužnina stopky komůrkatá, růžová. Výtrusy sotva zřetelně bradavčité, L. Bayeri VEL. . . . . .
b — Výtrusy hladké, L. Pilati VEL. . . . . .
16 a — Prach olivově hnědý, L. caelatum BULL. . . .
b — Prach umbrově hnědý, L. Tatrensis HOLL. . .
17 a — Sterigmata dlouhá, tyčinkovitá (delší než průměr výtr.), buď s výtrusy souvislá, buď mezi výtrusy ulámaná ležící 18
b — Sterigmata buď vůbec žádná, buď jen co malinké stopečky, sotva zdělí poloměru výtrusů 22
18 a — Prach výtrusný olivový 19
b — Prach výtrusný šedý 20
c — Prach výtrusný čokoládový 21
19 a — Prach výtrusný význačně olivový, výtrusy žluté, bradavčité, L. olivaceum VEL. . . . . .

Obr. č. 18. Václav Luňáček, jeden z nejstarších našich spolupracovníků, který nedávno slavil třičtvrtiny století svého věku (nar. 31. 8. 1867 v Polici nad M.). Rodiště jeho připomene nám propagátora mykologie u nás ze začátku toh. století uč. Bezděka, jehož „Houby jedlé a jim podobné jedovaté" Luňáček svého času ilustroval. Dílo toto bylo jednou z prvních knih, které jsem o houbách prostudoval a které mi výborně doplnilo moje vlastní studium z přírody. Luňáček je i spolupracovníkem ČČH od jeho začátku, má v něm své články a často si s redakcí dopisuje. Dnes žije na vavřínech ve svém rodišti, neboť vedle vynikajících uměleckých prací malířských uplatnil se i v literatuře. Jeho obrazy hub jsou krásné a skvěle doplnily dílo Bezděkovo. — Archiv ČČH, napsal Sm.

b — Prach výtrusný bledě olivový, výtrusy hnědé, hladké, nestejně velké, L. heterosporum VEL. . . . .
c — Prach výtrusný šedě olivový, výtrusy žlutohnědé, L. fuscum BONORD. . . . . .
20 a — Prach hlínově šedý, výtrusy žlutohnědé, hladké s nažloutlými stopkami, L. caudatum SCHROETER . . .
b — Prach šedavý, výtrusy skoro bezbarvé, hladké, L. adustum VEL. . . . . .
c — Prach výtrusný šedý, výtrusy temně hnědé, hladké s bezbarvými stopečkami, L. laevisporum VEL. . . .
21 a — Výtrusy temně čokoládově hnědé, skoro neprůhledné, hustě osténkaté, kulaté, L. umbrinum PERS. . . .
b — Výtrusy průsvitně hnědé, kulaté, krátce ostnité, L. echinatum PERS. . . . . .
22 a — Celá plodnice až k basi vyplněná glebou (výtrusným prachem), bez sterilní části 23
b — Plodnice rozdělena v hořejší výtrusnou a dolejší sterilní část 25
23 a — Na spodu plodnice není kořínek ani provázkovité mycelium, L. ericetorum VEL. . . . . .
b — Na spodu je silnější a kratší provázkovité mycelium, L. defossum VITT. . . . . .
c — Na spodu je slabší kořínek jednoduchý či větvený . . 24
24 a — Prach výtrusný špin. šedý, L. acuminatum BATSCH.
b — Prach výtrusný šedě olivový, výtrusy bledě okrové, L. pusillum BATSCH. . . . . .

c — Prach výtrusný sírožlutý, výtrusy též, L. pseudocepiforme HOLL.
25 a — Prach výtrusný rebarborově červený, L. betulinum VEL.
b — Prach výtrusný okrový . . . 26
c — Prach výtrusný žlutý . . . 28
d — Prach výtrusný olivový . . . 30
e — Prach výtrusný šedý . . . 41
f — Prach výtrusný hnědý . . . 46
26 a — Výtrusy se stopečkami, osténkaté, žlutě okrové, L. Opizii VEL.
b — Výtrusy bezstopečné . . . 27
27 a — Výtrusy hladké, bledé, L. velatum VEL.
b — Výtrusy ostnité, hnědé, L. dermoxanthum VITT.
28 a — Výtrusy hladké se sterigmatovou stopečkou, L. xerophilum VEL.
b — Výtrusy hladké bez sterigmatových bradavek . . . 29
c — Výtrusy nestejně velké a mezi nimi cystidy, L. cystidiferum VEL.
29 a — Na spodu jsou hojné, dlouhé, rozvětvené kořínky, L. truncicolum VEL.
b — Na spodu není bílých kořínků, L. pileatum VEL.
30 a — Výtrusy aspoň útle bradavčité . . . 31
b — Výtrusy hladké . . . 34
31 a — Výtrusy bez stopek, L. excipuliforme SCOP.
b — Výtrusy s krátkými stopkami . . . 32
32 a — Výtrusy hnědě olivové L. molle PERS.
b — Výtrusy žluté . . . 33
33 a — Plodnice kulovaté, sterilní část nepatrná, výtr. tmavožluté, s olivovým nádechem, L. xanthospermum BECK.
b — Plodnice kulovaté, sterilní část nepatrná a výtr. pouze žlutavé, L. hungaricum HOLL.
c — Plodnice zřetelně stopkaté, L. submontanum VEL.
34 a — Výtrusy bez stopek . . . 35
b — Výtrusy se stopečkami . . . 38
35 a — Plodnice s dlouhou sterilní stopkou . . . 36
b — Plodnice se stopkou kratinkou . . . 37
36 a — Na spodu stopky dlouhé, vodorovně rozbíhavé kořínky, L. piriforme SCH.
b — Na spodu není takových kořínků, L. hyemale VITT.
37 a — Výtrusy bledě okrové, prach šedě olivový, L. glabratum VEL.
b — Výtrusy žlutavé, prach olivový, L. moravicum VEL.
38 a — Na spodu plodnice bílé, dlouhé kořínky, L. montanum QUEL.
b — Na spodu plodnice nejsou dlouhé kořínky . . . 39
39 a — Na plodnici jsou bledé, kruhovité skvrny (areoly), obdané kolem menšími okrouhlými, L. gemmatum BATSCH.
b — Na plodnici nejsou tyto areoly . . . 40
40 a — Plodnice drsné od drobných bradavek, L. saccatum VAHL.
b — Plodnice je poseta neopadavými ostny a chlupy, L. macrosporum VEL.
41 a — Výtrusy útle bradavčité, L. molle VEL.
b — Výtrusy hladké a bez stopek . . . 42
42 a — Výtrusný prach hlínově šedý, plodnice holá, papírovitá, L. muricatum BON.
b — Výtrusný prach popelavý. Plodnice ve množství pohromadě, L. gregarium VEL.
c — Prach výtrusný bělošedý . . . 43
43 a — Na plodnici jsou areoly po odpad. bradavkách neb ostnech 44
b — Na plodnici nejsou areoly . . . 45
44 a — Stopka je jamkovitě sítnatá, L. scrobiculatum VEL.

b — Stopka jamkovitá a od horní části oddělena ostrou brázdou, L. albidum VEL.
45 a — Stopka vždy načervenale okrová, L. calcareum VEL.
b — Stopka není znatelně vyvinuta, plodnice obvejčitá, L. desertorum VEL.
46 a — Výtrusy bradavčité, bez stopek, prach výtrusný, nachově hnědý, L. thermophylum VEL.
b — Výtrusy hladké, stopečkaté 47
47 a — Výtrusy elipsovité, sírověžluté, sterilní část nepatrná, L. oblongisporum B et C
b — Výtrusy kulovité 48
48 a — Sterilní část na průřezu hustá (s jemnými dutinkami), výtrusy bledě okrové do žluta. Plodnice s provázkovým myceliem, L. furfuraceum SCHAEF.
b — Sterilní část na průřezu řídká, houbovitá (s dutinkami znatelnými pouhým okem). Plodnice bez provázkovitého mycelia, L. spadiceum PERS. (ČČH. r. 1933, p. 12.).

Pozn. red.: Klíč pýchavek vznikl na mou žádost. Poněvadž si autor nemohl ani s naší pomocí opatřiti dnes další literaturu, nemohl v klíči uvésti všechny druhy u nás rostoucí. Proto opatříme do příštího čísla doplněk dalších středoevropských druhů pýchavek u nás žijících. Při tom bude zajímavé zjistiti, které z Velenovského pýchavek jsou skutečně nové. Klíč p. řed. Šimra doplněný, jak uvedeno, chceme vydati v separátu. Sdělte nám, kdo máte o něj zájem. Sm.

Ing. A. Kubík:

Smotlachova vědecká škola mykologická.

(Pokračování.)

B) Výběr (I.) ze Smotlachovy pův. badatelské práce v mykologii teoretické.

IV. *Vlivy hostitele na parasity a symbionty.*

33. Smotlacha studoval vlivy hostitele u rzí a sněti a nalezl zde zmíněné již biol. druhy. Totéž zjistil také u parasitů a symbiontů hubných. (A 13, B 2). Zvláště sledoval tento zjev u velkých hub symbiotických. Při tom zjistil nejužší spojení mezi symbionty a hostiteli. Vždyť jen z toho úzkého spojení obou mohl poměr ten vzniknouti. Odtud se vysvětlí podle něho, že na př. špička obecná postupuje za trávou, na níž parasituje, i do lesa, na př. do smrčin, kde pak někdy roste zdánlivě bez své trávy. Tráva tam totiž podle Smotlachy živoří, až zhyne úplně. Podobný zjev u májovky vysvětlil Smotlacha tím, že májovka žije patrně v symbiose nejen s travou, nýbrž i se stromy. Ani u špičky to není podle Smotlachy z nouze vyloučeno. Spoluprac.: Krejčí, Otruba, Šmarda, Štusák atd.

34. Smotlachovi již v mládí prozradil hubný symbiont strom nebo zase podle stromu hledal houby, a to již od r. 1909 doporučuje všem. Tak si chodí dodnes v určité době pod habry pro kozáky habrové, pod břízy pro kozáky a křemenáče březové, do smrčinky pro ryzce atd. Když v lese v květnu nalezl závojenku sadovku nebo hloženku, hned tam našel i příslušné stromy nebo keře. Tak v jednom místě na skalách v Kinského zahradě v Praze prozrazují mu téměř každoročně (nenašel je tam teprve r. 1943 a 44, ač v r. 1942 byly tam přehojné), již od r. 1907 hloženky, že tam rostou plané hrušně. Zároveň se přesvědčil, že hloženka vydrží na svém místě někdy velmi dlouho. Každoročně od r. 1917 sbírá Smotlacha na konci května nebo v červnu po větších deštích pod duby na hrázi rybníku „Datlík" u Hradce Kr. několik hejn hřibu dubáku.

35. Z našich les. stromů má podle Smotlachy veliký biolog. vliv na utváření druhů velkých hub zejména bříza, dub, borovice, smrk, modřín, jedle, osika a lípa. Působí nejen na své symbionty, nýbrž i

na parasity a saprofyty. Nejvíce symb. hub mají podle něho dub, borovice a smrk. Smotlacha pátrá také, proč jeden druh stromů má větší vliv na své houby a proč má větší počet svých symbiontů nežli druhý. Podle něho mohou houby symb., ve své příslušnosti k různým les. stromům zjištěné, ukázati i na vývoj našeho lesa, pokud se týče druhů stromů, jak se k nám postupně dostaly nebo byly člověkem zaneseny. Smotlacha vzpomíná zde na klouzek vejmutový, který u nás nalezl již r. 1911 v srpnu pod vejmutovkami na N. Hradecku.

36. Rozeznáváme podle pův. Smotlachova výzkumu již z let 1907 až 1913 houby, které rostou pod jedním druhem stromů, pod dvěma nebo třemi i pod více druhy, a houby žijící ve spojení jen s listn. nebo jen s jehl., nebo dokonce téměř se všemi les. stromy. Dle toho známe podle Smotlachy houby na př. březové, habrové, dubové atd. Všeobecnou je podle něho na př. much. červená, růžová, šedá, bledožlutá (žonkylová), ač pod některými stromy rostou nejraději. Smotlacha prozkoumal v tomto směru všechny naše symbiotické houby, zejména také holubinky, ryzce, plžatky, muchomůrky, čirůvky atd. I vláknice tu sledoval. Spolupracovníky viz v kap. B 6.

Smotlacha také hned v letech 1907—10 rozřešil otázku souvislosti hub se stromy, vysloviv již ve své první práci „Houby hřibovité" 1910 /11 názor, že toto spojení vykonává mykorrhiza (B 7, B 9).

V. *Mykorrhiza, bakteriorhiza.*

37. Smotlacha totiž tehdy, první v literatuře, vyslovil mínění, že velké houby sledují lesní stromy z té příčiny, že s nimi žijí v symbiose prostřednictvím mykorrhizy (A 12, B 3—6).

Ve věci mykorrhizy hub na kořenech stromů a zelených rostlin pročetl ve svém studiu hub vůbec a hřibovitých zvláště všechny původní práce Franckovy z r. 1885 (viz „Houby hřibovité"). Franckova mykorrhiza neměla tehdy (1910) žádného bližšího vysvětlení a tu Smotlacha již tehdy kupodivu správně usoudil, že tu jde asi o velké houby, které na lesních stromech mykorrhizu nasazují. Teprve za 15 let (Melin 1925) byla jeho teorie plně potvrzena. R. 1910 byla známá dvojí mykorrhiza: zevní čili exomykorrhiza, kterou Smotlacha přičetl právě houbám velkým a vnitřní čili endomykorrhiza od hub nižších, jež byla již tehdy vysvětlena u vstavačovitých a jejíž existence byla zjištěna a také u mnohých stromů a zelených rostlin v lese.

38. Již v letech 1914—19 podařil se Smotlachovi v tomto směru nový velmi zajímavý nález, o němž již několikrát přednášel, a teprve r. 1942 poprvé psal v „Lesnické práci", že totiž stromy, které rostou v symbiose s četnými druhy velkých hub, jako dub, bříza, borovice, smrk atd. mají exomykorrhizu. Naproti tomu stromy lesní, které jsou v lese podivny tím, že, jak Smotlacha první zjistil a upozornil, velkých hub nemají, na př. javor, babyka, jilm a tis, nemají ani exomykorrhizu, nýbrž endomykorrhizu, t. j. hubná vlákna neznámých druhů hub nitrifikačních obalují jejich jemné kořínky pod korou (B 5). To je mykorrhiza endotrofní, jaká je právě (B 5, 37) u rostlin vstavačovitých. Symbiosu velkých hub nahrazují zde podle Smotlachy houby nižší. Tím je otázka lesních stromů bez hub krásně vyřešena, při čemž Smotlachovi tane na mysli, kde je toho, na př. u tisu, vývojový původ, čili proč některé stromy mají endomykorrhizu a jiné exomykorrhizu.

39. Akát, u něhož Smotlacha již v mládí marně hledal houby symbiotické, nemá jich podle něho proto, že má jako všechny rostliny motýlokvěté, na svých kořenech nitrifikační bakteriorhizu. Proto marně hledáme podle Smotlachy pod akáty symbiotické houby. Olše, která má na půdě suché podle Smotlachy jen několik symbiontů z velkých hub — je to podle něho, vedle Boletus roseus Sm., Lactarius serifluus DC a L. obnubilius Lasch., hlavně Smotlachou již r. 1910 (poprvé u nás) v lese u Nového Plesu u Josefova pod olšemi zjištěný, Gyrodon lividus čili podloubník sivý, má na půdách vlhčích a na kořenech ve vodě rovněž význačnou nitrifikační bakteriorhizu. Na jejích kořenech je podle Smotlachy zajímavá směs mykorrhizy a bakteriorhizy.

Kapradiny, jatrovky, plavuně, rostliny hruštičkovité a vřes, jež podle Smotlachy rovněž nemají žádných velkých hub symbiotických, viz též v ČČH uvedená pozorování Schmidta a Valkouna, mají za to opět nitrifikační endomykorrhizu. Ze všeho je zřejmo, že Smotlachův dávný a pův. náhled, že symbiosa velkých hub dává zeleným rostlinám (lesním stromům, trávě atd.) dusík, je správný. Činí tak podle něho mykorrhizou exotrofní, kterou si houba trávu a stromy pěstuje čili připěstovává. Proto je právě podle Smotlachy tráva na louce na obvodu čarovných kruhů hub, kam podhoubí centrifugálně roste, tak sytě zelená (B 9). Dostává z podhoubí dusík. Pracuje tu nitrifikačně exomykorrhiza. U lesních stromů je to podle něho stejné. O tom všem psal Smotlacha již několikráte v ČČH a mnohokráte přednášel.

40. U jasanu, který rovněž nemá velkých hub, je to podle Smotlachy možná i zvl. bohatý system kořenový, který zde spolupůsobí. V každém případě je tento objev Smotlachův velmi cenný nejen pro biology, nýbrž i pro lesníky. Pokud se týče jalovce, zjistil Smotlacha u něho symbionty již v prvém svém výzkumu a to především Lactarius sanguifluus a později novou jím stanovenou pozdní plžatku: L. aurantiorubrum Sm. z listopadu. Jinak roste kolem něho podle Sm. i mnoho jiných hub symbiotických. Podle Smotlachy je také zajímavo, že jasan a jilm, které nemají vůbec velkých hub, ale endomykorrhizu, spotřebují v létě v době růstu největší množství vody, kterou ssají svými kořeny ze země a vydávají svými listy, kdežto ostatní stromy listnaté a stromy jehličnaté s velikým počtem hub, nepotřebují až na břízu tolik vody. Bylo by podle Smotlachy dobře zjistit, zda při této různé transpiraci vody u lesních stromů nemá nějaký význam i mykorrhiza a velké houby.

41. Smotlacha žádá lesní a zemědělské botaniky o další výzkum mykorrhizy. Třeba na př. zjistiti, do jaké míry se vedle hub rouškatých zúčastní na mykorrhize exotrofní u lesních stromů houby břichatkaté (na př. pestřec) a vřeckovýtrusné (na př. lanýžovité). Zda je nějaký rozdíl mezi mykorrhizou hub rouškatých, břichatkatých a lanýžovitých, či nikoliv. Které další, houby symbiotické patří jalovci a jak je to s jeho mykorrhizou. I výzkum ovocných keřů a stromů, s nimiž žije sadovka, měl by být po stránce mykorrhizy dokonale proveden. Zároveň upozorňuje na bližší vysvětlení nezdaru pěstění lanýže u nás. Lanýž se nemohl uchytit, vždyť kořeny zdejších dubů jsou plně obsazeny mykorrhizou zdejších hub (B 22). Další Smotlachovy otázky naší lesní a zemědělské teoret. botanice: Které nižší houby způsobují endomykorrhizu u tisu, javoru, jilmu, babyky atd. a které u kapradin, jatrovek a plavuní? Jak je to přesně s mykorrhizou u jasanu? Které houby tvoří vedle hloženky mykorrhizu u hlohu? Má také hřiby, ryzce a holubinky? Jak je to v této věci s jeřábem? Jak je to s mechy, zvl. s ploníkem? Samozřejmě, že všechny zde obsažené otázky mohou řešiti i Smotlachovi četní spolupracovníci ČMS, ČČH a MÚ a že si tím mohou získati veliké zásluhy. Hlaste se i nově.

VI. *Veliký význam Smotlachova objevu pro socioologii a pěstění lesa.*

42. Smotlachův objev třetího způsobu výživy a života u veliké a důležité části velkých hub — symbiosy, konaný exomykorrhizou u většiny lesních a částečně i nelesních (slivoňité čili mandloňovité, jabloňovité)) stromů a bylin a pak u četných trav, jeho vysvětlení nepřítomnosti velkých hub u ostatních lesních stromů a rostlin (kapradiny, plavuně atd.), má jistě nejen velký význam pro naše lesníky, pro pěstění lesa, nýbrž je i velkým objevem botanickým, který všude by byl jistě vysoce zhodnocen, vždyť Smotlacha v přečetných drobných průzkumných výzkumech upozorňuje dále na jeho význam biologický, vývojový, systematický a pro poznání dávné historie a vývoje našeho lesa a jeho stromů a ostatních složek. Bez podrobného studia symbiosy a mykorrhizy hub ve smyslu Smotlachově není možná v budoucnu sociologie lesa.

43. Smotlacha zjistil, že ve světové literatuře od doby jeho prvního uveřejnění symbiosy velkých hub objevují se stále nové a nové zmínky o symbiose a mykorrhize, což jest podle něho částečně i vlivem ČČH, který byl před válkou rozesílán na mnohá místa do ciziny a dnes je

odebírán i četnými ústavy říšskými. Tak objevila se v této literatuře i Smotlachova čtveřice (trojice) hřibů pravých: smrkový, dubový, borový, černák, o níž napsal již v „Houbách hřibovitých". V literatuře se podle Smotlachy dosud označují u mnohých hub jakožto naleziště hub chybně lesy jehličnaté, ač by mělo správně býti uvedeno, jako na př. u zelánky, borovina, jinde zase smrčina, jedlina. Stejně je chybně mnohdy psáno na př. lesy listnaté, na místo dubiny. Smotlacha také zjistil, že slovo dubina, bučina v literatuře, stejně jako v lidovém názvosloví, značí les listnatý s převahou dubů, buků, atd. Nesmí se proto podle něho mysleti, že je to název ukazující přesně na symbiosu. Třeba vždy teprve vysvětliti o které stromy se u každého druhu symbiotické houby vlastně jedná.

44. Tak na př. v letech 1907—1913 nalezl Smotlacha v lesích nechanických, hradeckých, chlumeckých, jakož i v širém okolí pražském sem tam rostoucí malý drobný ryzec zelený (L. blenius). V literatuře (Ricken) byl a je uveden pro bučiny, ač roste nepochybně v symbiose i s dubem a habrem, tedy všeobecněji v lesích listnatých. Obyčejně však je tu ještě těžká nebo jílovitá půda, která jej váže. Smotlacha zde klade otázku, zda by nebylo dobře zjistiti, zda tento všude v Čechách a na Moravě roztroušený ryzeček neroste také v jedlinách čili zda se tu půda neuplatňuje ještě mocněji.

(Pokračování.)

G. Úkolový program a spolupracovníci Smotlachova výzkumu a badatelské práce v houbách.

(Pokračování.)

59. Smotlachy, který prvně u nás upozornil na závojenku olovovou, jakožto čtvrtou nebezpečně jedovatou naši houbu (dalšími jsou podle něho závojenka lesklá (totožná s E. rhodopolium?), vláknice Patouillardiova a Godeyiova a pak teprve much. červená a hnědá), dotazují se stále noví a noví zájemci o tento druh. Při tom chtějí něco bližšího vědět o „závojence" (tak si totiž zkracují celé jméno závojenky olovové). Znamená tedy dnes v řeči obecného lidu slovo „závojenka" houbu jedovatou nebo podezřelou. Podle Smotlachy je dobře, že jméno „závojenka" je takto zabráno, neboť pro jedlé druhy (formy) tohoto rodu máme názvy „sadovka", „hloženka" a „podtrnka" a Smotlacha nedoporučuje, aby ostatní druhy tohoto rodu pro možnost nebezpečné záměny byly sbírány.

60. Je to nepochybně úspěch Smotlachovy propagace, která vede k tomu, že záv. olovová (olůvka, bledůvka) bude časem všem houbařům známa. Aby si naši houbaři dobře zapamatovali název „závojenka", je podle Smotlachy dobře uvádět jeho původ. Zdánlivá neshoda s názvem a skutečností pomáhá tu podle jeho zkušenosti jistě paměti.

61. Smotlacha má své zásluhy o zachycení lidových názvů hub a tedy i o názvosloví vůbec. Na jeho podnět zabývali se lid. jmény nebo názvoslovím hub a mají doklady v ČČH nebo v archivu četní jeho spolupracovníci: Baláček, Barda, Dr. B. Bayer, inž. Benda, R. Beneš, Burian, Čáp, Dostál, Dušek, Eliáš, Filsak, Hackenschmied, Herink, Homolka, Horák, Janda, Jelínek, Jirásek, Juránek, Dr. Klapetek, Klecanda, Krejčí, Kohlmünzer, Kučera, Kudláček, Langer, Lapka, Lego, Luňáček, Mašek, Matoušek, Milec, Dr. F. Nábělek, Neuwirth, Novák, Novotný, Otruba, Pflanzer, Plicka, Rezek, Rozum, inž. Sak, Sbíral, Seidler, Semeráková, Sova, Mr. Stehlík, Svoboda, Šípek, Dr. Štěpánek, Šula, Urban, Vacek, Dr. Vávra, Vlk, Vobejda, Vondrák, Vorlíček, Vraný, Zahradník, Zajíček, Prof. Zubatý, Dr. Žofka atd. Další pošlete své články a zprávy. Každé nové sdělení bude velmi vítáno.

Ze života hub největší zájem je o jich žně a kalendář.

62. Ve zkoumání života hub, v němž Smotlacha, jak víme, pracuje u nás nejvíce a od začátku (napsal již r. 1914 knížku „Život hub"), nalezl již počet spolupracovníků daleko větší, nežli v podstatě hub.

Z těch uvedli jsme pracovníky o otázce symbiosy hub. Výzkum života hub je stále důležitou součástí badatelské práce Smotlachovy vědecké myk. školy, jeho výzkumu hub a jím nalezená symbiosa hub je jedním z nejvýznačnějších projevů v životě hub. Smotlacha hledá pro všechny otázky života hub a jeho činitelů další spolupracovníky.

63. Nejvíce má od začátku ČČH těch, kteří sbírají houby od jara do zimy a sledují po celý rok, kdy, kde, které rostou, začínajíce na jaře a podávají Smotlachovi o svém sběru zprávy. Je to práce pro kalendář hub. Buďtež jmenováni:

Adámek, Andres, Antoš, Baláček, Barda, Barešová, Bašný, Baudyš, Bauerová, Dr. B. Bayer, Beyerman, Bažil, Benada, Ing. Benda, Beneš, Beran, Beránek, Biskup, Bláha, Blažek, Boháčková, Dr. Bohuslav, Borovička, Dr. Bořický, Bošek, Bouška, Dr. Bradová-Šv., Brázda, Brčák, Brožík, Dr. Brüderhans, Brumlíková-Čer., Březina, Bubník, Bulan, Bulíř, Burian, Buriánek, Bystrá, Cestr, Cink, Colosimo-Nik., Cumpe, Cvrček, Čadek, Čáp, Čech, Čepelová, Čermák, Černá, Černohorský, Černý, Dr. Červený, Ing. Číha, Čvančara, Dědeček, Dědina, Divišová, Dorbal, Dostál, Doubal, Drábek, Drázda, Drdla, Duchnová, Dvořák, Dušek, Eberle, Eliáš, Fabián, manž. Fabrisovi, Dr. Faltys, Fialová, Filip, Ing. Firbech, Fišer, Florián, Dr. Forman, Franěk, Fremr, Frk, Gottwald, Görblichová, Grussová, Guth, Hackenschmied, Hagelbauer, Ing. Hajda, Hájek, Hampl, Hanclík, Hansl, Dr. Hanzal, Harant, Hásek, Háša, Dr. Hauf, Ing. Havlena, Havlín, Hedvábný, Heller, Hemr, Hlaváček, Hofman, Holčák, Holub, Homolka, Horák, Horálek, Horčička, Hošek, Housa, Hron, Hronek, Ing. Hruška, Charvát, Ing. Chmelík, Chocholoušek, Chocholoušková, Chrastil, Janda, Janík, Janotová, Janoušek, Jansa, Jarkovský, Mr. Jaroš, Jech, Jelínek, Jílek, Dr. Jílek, Jirka, Jiroušek, Jukl, Kadlec, Kailová, Kaiser, Karásek, Kárný, Kašpar, Kavan, Kavka, Kern, Klapač, Klapetek, Klecanda, Klouda, Knap, Knížek, Knorre, Kňákal, Koberle, Kočmíd, manž. Kodlovi, Kohlmünzer, Koch, Kojan, Kolařík, Kolátorová, Dr. Konečný, Kopal, Kopic, Kocholatý, Kotaška, Kotek, Kotínský, Koudel, Koudelková, Koukal, Ing. Kout, Koutník, Kovář, Kovařík, Kovářová, Kočlík, Král, Králová, Krásová, Krčan, Krejčí, Krejčík, Kriner, Krůf, Kříž, Mr. Kselík, Kubička, Kučera, Kudrna, Kukla, Kunz, Dr. Kurz, Ing. Kuthan, Kvíd, Kvičera, Lakomý, Langer, Laurinec, Lego, Lirš, Lorber, Lorenc, Lukeš, Luňáček, Macák, Dr. Macků, Macoun, Macháček, Maixner, Dr. Malík, Mannová, Mareš, Markalous, Martínek, Martínková, Mašek, Matas, Matoušek, Matzek, Maudr, Mejsnar, Melzer, Dr. Merhaut, Merz, Michal, Michalík, Ing. Mikolášek, Mikulecký, Moravec, Mráz, Mudrochová, Musil, Nalezinek, Navrátil, Nečásek, Nedošinský, Ing. Nehasil, Nejedlý, Dr. Němec, Němec, Nepokoj, Neruda, Nesyta, Neuberger, Neumanová, Neuwirth, Novák, Nováková, Novotný, Nový, Odvárka, Dr. Oktávec, Opršal, Otruba, Stříbrský, Suchánek, Suter, Svoboda, Sýkora, Šanda, Šánda, Šebl, Dr. Šedivý, Šimek, Šindelář, Šimmer, Šípková, Šístek, Škála, Škváram, Šmarda, Štěpán, Ing. Štěpánek, Dr. Štěpánek, Stöckl, Štusák, Švec, Švejda, Švinger, Tadra, Dr. Tahovský, Tatar, Ticháček, Tichý, Ing. Tmr, Tomeš, Tomka, Dr. Trapl, Trázník, Trnová, Trojánek, Trojna, Truksa, Turek, Tykač, Ulbrich, Urban, Václavík, MUDr. Valchař, Valkoun, Vaněk, Vaníček, Varga, Vávra, Vejgl, Velechovský, Verner, Veselský, Veselý, Dr. Vinčová, Vítěz, Vlček, Vlk, Vobejda, Vodáková, Vodička, Vodňanský, Vomáčka, Vondrák, Ing. Vondrouš, Vrána, Dr. Vurm, Vyhnánek, Vychodil, Vymazalová, Waltr, Watersonová, Wolf, Zahradník, Zatloukal, Zelinková, Zeman, Zíma, Zoul, Prof. Zubatý, Zukriegl, Zvěřinová, Živný, Dr. Žofka atd. Jest to jen část všech Smotlachových spolupracovníků v kalendáři hub a velmi různého významu. Vedle houb. začátečníků jsou zde, jak je patrno, téměř všichni význační mykologové z ČČH.

64. Příkladem Smotlachovým má kalendář hub snad nejvíce pracovníků ze všech jeho výzkumných oborů, vždyť on sám přednáší o něm každoročně několikráte i v rozhlase od r. 1921 a má o něm in litteris již od r. 1918 celou práci, kterou stále doplňuje, maje v ní

vlastní záznamy nejméně o 1.500 druzích, které za tu dobu i v této otázce prostudoval.

65. Smotl. kalendář hledí i k délce a způsobu hubných žní, v čemž má Smotlacha opět od r. 1918 podrobné studium, ovšem jen pro Č. a M. a tím i pro střední Evropu. Smotlacha totiž zjistil svým studiem, že délka a způsob žní i kalendář hub líší se podle geog., výškových a j. poměrů a je na př. rozdílný v Evropě sev. a již., stejně v růz. krajích Č. a M. Proto vybízí své spolupracovníky výzkumu lokálního a krajového, aby obě otázky, t. j. způsob a trvání žní hub a kalendáře zpracovali i lokálně a krajově. Bude to podle něho práce velmi cenná a zajímavá. Kdo máš v této věci nějaký výzkum již dnes, pošli jej ČČH a do výzkumného archivu.

(Pokračování.)

Část výzkumná.

E. Horníček:

Otrava čirůvkou osmahlou.

V některých mykol. spisech se uvádí, že čir. osmahlá (Tr. ustale Fr.) je houba sice nechutná, ale jedlá, a netřeba pochybovati, že by podkladem těchto údajů nebyly věcné zkušenosti. Naproti tomu se Velenovský o neškodnosti této čirůvky zmiňuje podmíněně, že byla požívána bez následků po spaření a údaj stejného smyslu cituje i Nüesch. Vyluhování hub však nepatří k tak běžné kuchyňské úpravě, abychom neměli podezření, že s čirůvkou osmahlou byly již dříve nepříjemné zkušenosti. Skutečně podle mých zkušeností může být tento druh za některých okolností značně jedovatý.

Po prvé jsem č. osmahlou zkoušel současně s pavučinci Phlegmacium triumphans a Inoloma cyanites a mimo to jsem jedl k večeři ještě jiné běžné houby. Za půl druhé hodiny po jídle se dostavila nevolnost, kterou jsem přičítal únavě a ulehl jsem. Brzy po usnutí jsem byl probuzen zvýšenou nevolností, k níž se dostavily průjmy, jinak ale bez větších lokálních bolestí. Špatně jsem vládl pamětí a nevzpomněl jsem si ani na jména požitých hub, ani na místa, kde jsem je sbíral. Po horkých obkladech nevolnost brzy polevila, přece však jsem byl ještě několik dní značně zesláblý. Měl jsem dobré zkušenosti s řadou čirůvek a proto jsem podezíral spíše pavučince a konečně jsem si ani nebyl jist, šlo-li skutečně o otravu. Proto jsem v době nouze o houby čirůvku osmahlou zkoušel bez obav znovu. Upravil jsem si neporušenou plodnici, ale přece již trochu zavadlou, poněvadž vyrostla za sucha. Uznal jsem ji za nechutnou, ale jinak nebylo nejmenších následků. Konečně po třetí jsem se toho roku nechal zlákati zvláště pěknou a svěží plodnicí, smažil ji asi 10 minut a snědl ji hladov asi o 11. hod. dopoledne. Již za půl hodiny jsem podle druhu nevolnosti mohl s jistotou určiti, že i prvou otravu zavinila čirůvka. Tentokráte se nevolnost prudce stupňovala a asi za dvě hodiny se dostavily prvé průjmy a pak zvracení. O 2. hod. jsem již nevydržel mimo postel. Zvracel jsem ještě několikráte asi do 3 hodin a od této chvíle pak trvalo zvracení nejméně čtyři další hodiny až k úplnému vyčerpání. Kromě těžko popsatelné celkové nevolnosti mimořádných lokálních bolestí opět nebylo, toliko k posledu se dostavily křeče nohou. Večer zvracení ustalo a myslím, že i lékařem podané uhlí a injekce hroznového cukru nezměnila již mnoho na lepšícím se stavu. Zato bolestivá byla rekonvalescence. Každý nezbytný doušek nápoje byl výkonem. Ležel jsem ještě několik dní, slabost trvala dva týdny, nechutenství k houbám celý podzim.

Třebaže houby jím od malička a přezkoušel jsem přečetné druhy, byla to má prvá otrava. Nechci tvrdit, že podobné vlastnosti má čirůvka osmahlá vždy a všude. Vidím v tomto případě jen doklad, že proměnlivost hub se uplatňuje i ve vlastnostech toxických. Mám po-

dezření, že jsou ještě druhy v tomto příbuzenstvu, které pro spolehlivý údaj o neškodnosti by vyžadovaly ještě dalšího šetření. Takovéto případy však nemohou vyvolati nedůvěru k doporučovaným výtečným čirůvkám, jejichž jedlost byla potvrzena tolikerou zkušeností, že se stala vědeckou jistotou.

Obr. č. 19. *Vláknice začervenalá* (Inocybe Patouillardi Bres.), jest bělavá, nažloutlá, zprvu kůželovitá houba našich dubin, s kloboukem 5—9 —13 cm šir., záhy na slunci nebo po doteku místy červenajícím. Kupodivu často roste pod jednotlivými duby i mimo les, na př. také v pražských parcích, kde v Kinského zahradě ji sbírám na dvou místech pod duby dlouhá léta. Roste tu kupodivu velmi často společně (a to bývá pravidlem i v listnatých hájích všude v Č. a na M.) s dosti podobnou vláknicí Godeyiovou (I. Godeyi Gill.). Ta je menší, v mládí světlejší, ale záhy obyčejně téměř celá cihlově červená. Nožka podobně zbarvená, slabší než u vláknice Godeyiovy, obyčejně s pěkně vyznačenou hranatou hlízkou, které vláknice načervenalá nemá. I ve výtrusech a cystidách jeví se odlišnost. Ve vláknicích, jichž je celá řada druhů podezřelých a jedovatých, otravuje známý, pot vzbuzující, jed muskarin, který podle některých autorů je daleko ve větším počtu obsažen ve vláknici načervenalé nežli v Godeyiově. Sbíral Smotlacha, foto Tichý, archiv ČČH, napsal Sm. Viz též článek na str. 127.

Oldřich Vomáčka:

Plochy jako event. součást mykol. zahrady.

Po stránce hub jsem již r. 1943 prozkoumával především lesík v údolí Jarpického potoka. Lesík leží západně obce Jarpice (asi 8 km sev. Slaného) a mohl by býti časem zařazen jako součást do Ústřední mykol. zahrady. Ačkoli jest poměrně malý — něco přes 2 km dlouhý a asi 300 m široký, nalezl jsem tam tolik rozdílných druhů hub, jako nikde jinde. Jest to umožněno patrně tím, že lesík pozůstává jak ze stromů jehličnatých, tak i listnatých (smrk, bor, modřín, bříza hodně, klen, javor, habr, dub, ořech vlašský) a z křovisek různého druhu, a že podél potoka jsou též louky, při okraji lesa zmechovatělé a prostoupené lesním humusem. Mimo to roste tam hodně různých drobných hubek pod keři ostružin a malin.

Z jarních hub nalezl jsem tam poměrně málo, leda ty, jež byly následkem sucha svým vzrůstem opožděny; jinak jsem tam od léta, jakmile začaly deště, nacházel tyto houby: kuřátka žlutá, špičník, klouzek sl., ob. hřib žlutomasý (babka), borový, lišku ob., slizák mazl., lepkavý, ryzec ryš., různé druhy holubinek a j., různé druhy špiček, pečárku ovčí, třep. svazčitou, much. citronovou, načerv., bedlu vys.,

čirůvku fial., čir. zelánku, čir. havelku, čir. žlutohn. zemní, čir. červenožlutou, pen. kuželovou, čir. příbuznou a čechr. podvinutou atd.

Houby zde rostou nejen v lesíku samotném, nýbrž i na přilehlých loukách, v křovinách na hrázích bývalých rybníků, a na přilehlých polích. Větší výskyt hub jest na svahu lesíka obráceném k severu, snad proto, že se tam vláha déle udrží. Jižní okraj lesíka jest sice hodně vystaven slunci, avšak dosti suchý a vystaven větrům.

Pokud jsem pozoroval, sbírá místní obyvatelstvo v tomto lesíku jen hříbky (výskyt malý), lišky, klouzky, čirůvky červenožluté, špičníky a václavky. Ostatní houby, pokud jsou jedlé, zde nesbírá; patrně o jejich jedlosti neví a nemá k nim důvěru.

Dr. F. Smotlacha:

Úvod do holubinek.

(Napsáno r. 1939 pro „100 nových výzkumů").

1. Jsem od mládí přítelem holubinek nejen pro jejich krásné, živě a pestře zbarvené tělo, nýbrž i pro jejich hodnotu kuchyňskou. Od mládí je sleduji a studuji. Již r. 1898 podnikl jsem zdařilý pokus v jedlých, „sladkých" holubinkách, zkusiv je k jídlu. Od r. 1909, kdy jsem začal s propagací jedlých hub u nás, vydal jsem heslo: „Sbírejme a jezme holubinky, které nepálí!" Moje záliba v holubinkách, pro kterou chci získat všechny svoje přátele, má tyto důvody: A) Značná jejich část jsou houby jedlé, kterých roste hojně. Je škoda, nechají-li se v lese zhnít. B) Pak jsou všechny snadno poznatelné. Kdo se naučí znát typickou holubinku, pozná pak již všechny a dobře si je oddělí od všech jiných hub. Vždyť odchylky od zákl. formy plodnice u holubinek jsou zcela nepatrné. Nejvíce se odlišuje od ostatních hol. mírná (R. delica Fr.), zápašná (R. foetens Pers.) a všechny holubinky černající (Nigricantes). C) Předností holubinek je, že žádná, i když pálí a je velmi nechutná, není v pravém slova smyslu jedovatá, nýbrž nejvýše jen zcela nepoživatelná. To zjistil jsem vlastními pokusy. D) Holubinky jedlé, t. j. nepalčivé nebo jen mírně palčivé nejsou po stránce jedlosti houbami nevýznamnými. Počítám je od svého mládí mezi naše nejlepší jedlé houby. Holubinky hodí se i k jídlu za syrova, ovšem jen v malém, jak vždy jen doporučujeme jíst houby syrové. Při tom volíme samozřejmě jen holubinky zcela chutné, na př. mandlovou (R. vesca Fr.), zlatou či šafránkovou (R. aurata With.) a řadu dalších „sladkých" holubinek, jež můžeme jísti také opékané na způsob syrovinky. E) Opravdu zkušený houbař nepotřebuje holubinky ochutnávat, neboť jedlé zdaleka pozná. Vždyť jsou všechny holubinky nejen lehce k rozeznání od ostatních druhů hub, ale velkou většinou i mezi sebou. Ovšem k tomu již musí býti značná praxe. Sám sbírám k jídlu všechny sladké holubinky bez zkoušení, neboť za dlouhou dobu svého sběru holubinek je snadno rozeznám (ovšem jen za jasného denního světla) od holubinek palčivých a tím spíše od jiných hub.

2. Sám jsem se zajímal o holubinky již tehdy, když jsem se na hradeckém trhu poprvé na podzim r. 1896 přesvědčil, že je tam pokládají za jedlé, ba dokonce za velice chutné a že se tu většinou bez překážky i prodávají. Byla to zejména hol. mandlová, jejíž jméno jsem tu po prvé slyšel a také pak do literatury zavedl, dále jedlová či olivová (R. olivacea Sch.) a šafránka. Samo sebou, že jsem si je hned doma na vlastní pěst zkusil, avšak nejen to, pamatuji se, jak jsem v tercii na gymnasiu provedl i pokus se všemi jedlými, t. j. nepalčivými holubinkami, rostoucími v háji mého rodiště (Zámeček). Uvařil jsem si totiž polévku z nepalčivých holubinek: podrusé, celokrajné, sivé, žluté, proměnlivé atd. a přesvědčil jsem se, že jsou chutné a neškodné. Jen se pamatuji, že jsem tehdy, patrně z rozčilení, špatně spal. Polévka z holubinek chutnala mi tehdy jako silná polévka hovězí. Od té doby zabýval jsem se stále, aspoň občas, studiem holubinek a sbírám je k jídlu, pokládaje je za jedny z nejchutnějších hub.

Když jsem se roku 1907—1913 zabýval v ústavu prof. Velenovského podrobným výzkumem českých hub, věnoval jsem holubinkám většinu prázdnin, kdy hlavně rostou. Proto se mi, až na některé zvláštnosti, dostaly již tehdy všechny do ruky a proto také téměř všechny dobře znám. Holubinky hledal jsem tehdy pečlivě především nejen v širokém okolí Prahy a lesích hradeckých, nýbrž i v lesích nymburských, chlumeckých, pardubických, chvojeneckých a zvláště též v Žernově u Holic. Pak jsem prohlédl důkladně na holubinky zvlášť bohaté lesy kolem Dohalic, Sadové, Chlumu a listnaté lesy jinde na Hradecku, Hořicku a Nechanicku. Tím jsem nabyl přímého názoru na veliký počet druhů holubinek u nás a přehledu o všech našich nejdůležitějších druzích. V té době naučil jsem se znát a sbírat naši nejranější, přehojnou a velmi chutnou h. namodralou, krásnou a k jídlu přímo lákající h. nazelenalou, h. bukovku, sivou čili holubičí atd.

Později až do dneška měl jsem v Praze i všude v Čechách a na Moravě na sta kursů a výstav hub, na něž a na nichž sbíral jsem houby v různých lesích nebo mi byly houby na kursy a výstavy doneseny. A zde všude měl jsem možnost holubinky u nás rostoucí poznat, stejně jako na svých přednáškách, konaných každý týden v Praze a v poradně, kam mi od r. 1909 do dneška byly mi hojně posílány a donášeny.

3. Horší to bylo za dob mé první vědecké práce v holubinkách s určováním některých druhů méně hojných, neboť literatura byla nedostatečná. Proto jsem také jasně nové druhy, dosud nepopsané a nepojmenované, sám nepojmenoval, ač jsem na ně hned při začátku své práce přišel, a dobře je po všech jejich vlastnostech znal. A od těch dob mnohokrát jsem se k holubinkám vrátil. Mnohokráte jsem je znovu a znovu studoval. Mohl bych o nich více napsati, avšak myslím, že větší zájem vzbudí dokonalý klíč holubinek napsaný odborníkem, který se u nás zabývá výhradně holubinkami a nejlépe je zná. Proto požádal jsem již r. 1940 kol. Melzera, aby napsal „Klíč holubinek", který je současně vydáván. Sám píši o holubinkách co nejstručněji.

4. Již v letech 1907—13 zjistil jsem u nás na př. čtyři druhy holubinek černajících, několik šednoucích atd. (viz níže), pak některé dvojice, ba trojice holubinek zvlášť barevně velice si podobných a mnohdy stejně proměnlivých: na př. trojici h. namodralou (R. cyanoxantha Schff.), sivou čili holubičí (R. grisea Bres. palumbina Sm.) a doupňákovou (R. palumbina Qu.), trojici sličnou (R. lepida Fr.), jitřenkovou (R. aurora Kr.) a růžonohou (R. roseipes Bos.). K tomu družila se i dvojice h. zápašné (R. foetens Pers.) a hořkomandlové (R. laurocerassi Melzer), h. křehké a vrhavky a j. Kupodivu, že všechny tyto blíženecké h. často a často (jak jsem již tehdy zjistil) rostou pohromadě. Přátelům svým Zvárovi a Kudrnovi ukázal jsem na svých výstavách v Praze (Kudrnovi přímo na prvém svém nalezišti u Roudničky na Hradecku) holubinku slizkou (R. viscida Kudrna), kterou jsem pokládal již r. 1908 za nový druh. Sbírám ji na tomto svém nalezišti již od r. 1908 každoročně. A Kudrna ji popsal a pojmenoval, předešed Zváru. Sám jsem tehdy zásadně nové druhy netvořil.

Studiem holubinek jsem se zabýval i za světové války. Na podzim r. 1914 sledoval jsem je v Haliči, v létě 1915 v býv. Polsku a v září téhož roku u Olyky na Volyňsku. Od r. 1927—38 studoval jsem je vždy o prázdninách v různých krajích Německa, ve Švýcarsku (lesy v okolí Ženevy, Bernu a Curychu), ve Francii, v Anglii, v Holandsku, ve Švédsku, v Rusku a j., při čemž jsem nabyl jasného přesvědčení, že mezi našimi holubinkami a těmi, které jsem na těchto svých cestách sbíral, není žádného rozdílu, což platí ostatně i o velké většině ostatních našich hub. Čili již tehdy jsem zjistil, že holubinky u nás rostoucí jsou z velké části společné celému mírnému pásu sev. polokoule a že holubinky české a moravské jsou nejen holubinkami středoevropskými, nýbrž evropskými vůbec.

5. Hlavní znaky holubinek nebudeme zde opakovat. My jen připomeneme, že při svém pestrém zjevu podobají se různě zbarveným,

ovšem drobnějším domácím holubům, pohodlně v lese na mechu sedícím. A některá holubinka namodralá, sivá (holubičí a doupňáková) připomínají přímo holuby doupňáky. Odtud také pochází jejich jméno. Všechny mají svůj typický holubinkový tvar a podobu. Jen málokterá holubinka jeví podobnost k houbám jiným, jak se ještě níže o tom zmíníme.

Barvy klobouků holubinek jsou namnoze velmi pestré, živé a často přímo krásné, takže jsou holubinky skvělou ozdobou lesa. Barva červená, modrá, zelená, žlutá, oranžová, bílá a j. střídají a mísí se tu nejrůznějším způsobem. Některé holubinky jsou ve své barvě jednotné, nebo i jednoduše zbarvené, jiné jeví celou směsici barev. Celkem jsou holubinky opakem hřibů, které mají barvu většinou podobnou svému okolí (mimikri).

Barva mnohých druhů holubinek činí často překážku při určování, neboť některé druhy mají až 10 různých odstínů barevných na klobouku a často i na třeni. Tím počet forem holubinek vzrostl v přírodě na sta, v nichž teprve cvičené oko znalce nebo chem. zkouška Melzerova může učiniti pořádek. Jaký má účel tato pestrost barev u holubinek? Aby byly zvířaty (a člověkem) snáze viděny a šířeny? Rozhodně nám barvy holubinek připomínají barevnou krásu růží, jiřin atd., pestré barvy různých fasolí (semen) a co hlavně, přerůzné barvy šatů našich žen a hraček našich dětí. Opravdu jsou pro člověka a zvláště pro děti i potěchou a barevným cvičením oka.

Při pestrých, živých barvách holubinek — na 30 druhů je na př. červených nebo červenavých — jsme mnohdy překvapeni odbarvením, zbělením mnohých druhů, jež vzniká vlivem stínu stromů, pod nimiž roste. H. jitřenková, živě růžově červená na slunci, jest silně probělená pod hustým, stinným keříkem. Ve stinném lese bukovém bývá dokonce zcela bílá. Podobně probělaví tento druh, je-li přikryt listím. Téměř stejné barevné změny jeví se u holubinky sličné, která je ovšem nejkrásnější na plném slunci. A totéž platí o holubince krvavé, jež vyblédá i vlivem deště u holubinky trávozelené atd.

Přeměnu barev holubinek na klobouku působí velice často slunce, které mnohé druhy odbarvuje a stáří. Některé mění brzo aspoň částečně barvu brzo po utržení. Některé blednou, na př. rozpuštěním červeného barviva — při velikých deštích. Pamatujme také, že se barva holubinek mění, na př. v zásilkách do poradny, zapařením, zaschnutím, zahnitím a pod. (Pokračování.)

Činnost Smotlachova mykologického ústavu.

(Praha III., Karmelitská 14.)

Volný i řízený výzkum hub v Č. a na M. pokračuje letos takovým úsilím, že činnost výzk. mykol. ústavu Smotlachova nesmírně vzrostla. Především je tu ústřední bezplatná poradna a výzkumna, která od začátku roku do konce června vyřídila na 2.000 donášek a zásilek hub a různých dotazů. Donesené a zaslané houby zapisují se do kniky výzkumu a mimo to na lístky jednotl. pracovníků a ukládají do archivu. Zvl. místo zde zaujímá na 30 pracovníků stálých, kteří donášejí a zasílají houby do ústavu pravidelně a kteří nakonec pololetí sestaví vlastní svou podrobnou zprávu o své výzkumné práci a dodají ji vedení ústavu. K nim patří i vedoucí ústavu i všichni vnitřní pracovníci, kteří výzkumem hub se podrobně zabývají. Zde se uplatňuje také vinohrad.-vršov. odbočka, vedená p. Drázdou. Ústav sám má na starosti několik výstav. Mnoho pracovníků přináší svoje houby do Smotl. přednášek vždy v pondělí, zde ovšem záznam není podrobný a tak by bylo nejlépe, aby tito donášeči hub sestavili si za pololetí 1944 celou zprávu a poslali výzk. ústavu. K tomu připojuje se velká korespondence od přispívatelů listů, od spolupracovníků žádajících potvrzení do lesa atd. Ústav vede vedle výzk. archivu též seznam (archiv) spolupracovníků a to jak v jejich životopisech, tak fotografiích. Při té příležitosti žádáme znovu, kdo tak neučinili, aby poslali svoje fotografie. Přistupuje pak

archiv ČČH s obrazy, články a zprávami pro ČČH, dále archiv, nebo-li matrika hub, doprovozená nejen popisy, nýbrž kresbami, fotografiemi, malbami hub atd. Veliká práce ústavu ve věci poradny a výzkumny spojená s určováním hub, nekoná se se svými záznamy a písemnostmi nadarmo. Budou z ní přinášeny zprávy v ČČH a v jiných publikacích, které se chystají. V tomto čísle ČČH můžeme z těchto zpráv uveřejniti jen málo:

Choroš sírový, velmi mladý, byl dne 17. V. 1944 v Mykol. ústavu prof. Smotlachy vyzkoušen, pokud se týče chuti. Pí. prof. Smotlachová upravila jej jako guláš s překvapujícím výsledkem. Chuť byla jemná, úprava vydatná. Je s podivem, že někteří vynikající praktičtí mykologové chuť jeho neuznávají. Tak na př. zvěčnělá O. Zvěřinová je vyzkoušela na všechny způsoby, ale nebyl podle ní vůbec k potřebě. (ČČH, XVII. 150.)

Jistě tu záleží na tom, v jakém stavu je zkoušená houba a jaký je způsob úpravy. J. Čáp (ČČH. X. 111) praví, že je houževnatý. Michael má zvláštní recept pro jeho úpravu. V Zeitschrift f. Pilzk. 1941/55 se chválí jeho výborná chuť jako řízek. Ing. Benda.

Zkoušená houba byla utržena ve velkém počátečním trsu za mlada ve velmi jemném šťavnatém stavu a byla zkoušena hned druhý den po svém utržení. Samozřejmě, že houba, když je zkoušena již stará týden, dva i měsíc, že je již nechutná a těžko stravitelná. Zkoušky se zúčastnili pp. Ing. Benda, Dr. Vávra a podepsaný. Smotlacha.

Dr. F. Smotlacha:

Jak se postupně objevovaly hřibovité v I. pol. 1944.

Květen i červen byly chladné, deštivé. Počasí se podobalo podzimu. Hřiby začaly růst normálně, ale později nastalo urychlení, takže druhy letní i podzimní rostly již na jaře.

První houby hřibovité na jaře 1944 rostly pod borovicí, která je naším nejstarším a nejotužilejším stromem, záhy na jaře asimiluje a proto snad může míti záhy na jaře hubné symbionty zvláště tedy i hřiby. Především jsou to hřiby májové, čili boráky, které letos rostly sem tam od začátku května po každém větším dešti. Mimo to téměř po celý měsíc rostl v borovinách B. luteus a sem tam v travnatých borovinách B. granulatus spolu s G. viscidus, který se objevil teprve na konci měsíce.

Druhým stromem, pod nímž r. 1944 na jaře rostly hřibovité houby, byla bříza, pod níž rostl celý květen křemenáč březový a ke konci května částečně i kozák březový. Při tom jsem zjistil, že kozák březový rostl od břízy o několik metrů dále než křemenáč. V téže době rostl v listn. lesích i hřib dubák a podoubník plstnatý (subtomentosus), oba vzácně. Zcela na konci měsíce objevil se sem tam B. luridus, erythropus, piperatus, rufus. Začátkem června rostly reticulatus, versipellis, elegans, granulatus, luteus a druhy zmíněné již z konce května. V prvé polovině června přibyly rugosus, rimosus, erythrotheron.

Každá neděle přináší ve výzkumu hřibů něco nového. 18. VI. sbíral p. Urban, který je náš hlavní dodavatel hub a to hlavně z Chlumecka a který přináší nejzajímavější hřiby, tam našel na příklad hřib purpurový, který byl donesen i z Křivoklátska. Nalezl i kováře a modráky dubové, které byly poslány také odjinud. Zvl. jeho nálezem byl modrák krvavě červený (B. cruentus Vent.). Ten jeví se býti formou blízkou B. luridus. Z kozáků donesen křemenáč březový a osik. Z několika stran i kozák habrový, jehož doba je v červnu. I B. rimosus se našel. B. subtomentosus byl sbírán ve formě rýhované i začervenalé. Velmi variabilní byl ke konci června B. chrysenteron, který rostl i jako sametáček. P. Urban donesl B. versicolor Rostk. a B. sanguineus With-Sm.

Často sbírán hřib dubový. Na N. Hradci Kr. nalezen 17. VI. krásný velký, více než 1 kg vážící, dubák s pěti dalšími. To byla sláva po celé obci! Dále rostly B. elegans, viscidus, piperatus, granulatus, Bou-

dieri. S B. gran. sbírán opětně slizák slizký. Výzkumu hřibů zúčastnilo se letos kromě p. Urbana mnoho spolupracovníků, kteří donášeli a zasílali houby. Mnoho jich přineslo hřiby i do přednášky. Ovšem nejvíce spolupracovníků má své záznamy o nalezených hřibech doma. Jelikož chceme shrnout všechen výzkum hřibů za I. pol. 1944, prosíme všechny, kteří si nálezy hřib. hub zaznamenávají, aby nám je poslali s pečlivým udáním času, místa a okolí (stromy a p.) sběru.

Hřib královský, kovář, hřib sadní (odr. lip.) donesen do poradny koncem června několikráte z různých stran. Dne 22. VI. dovezl k nám hajný z kladenských lesů krásný exemplář křem. březového, téměř 2 kg těžkého s obrovským pěkně deštníkovitým kloboukem. Byl vystaven ve výkladní skříni „Pomony" na Václavském náměstí. Náš spolupracovník Kárný z Brna poslal hřib královský ze svého sběru 20. VI. V neděli 24. VI. nalezl jsem na zahradě rest. „U Michalů" ve Třebši pod břízou v kruhu o prům. 5 m při zdi pod prkny a v trávě téměř 50 kusů hřibu žlutomas. ve stáří 2—10 dnů. Rostl jednotlivě i v chomáčích. Týž druh sbíral jsem na své zahradě a v žitě (také bramborách) pod lípami. Obě formy hřibu žlutomasého se od sebe poněkud liší. Na své zahradě pod lipami, kde pršelo, vyrostl růžový hřib sadní, nalezl jsem 5 dalších kusů.

Vůbec hřib žlutomasý roste ve svých odrůdách a formách pod různými stromy v této době roztroušeně všude. Objevila se také v poradně i zvláštní mohutná forma hřibu různobarvého světlehnědá, na klobouku a na noze i na trubkách začervenalá, při tom sploštělá a zkřivená. Dužnina její za čerstva slabě modrala. Variace tohoto hřibu vlivem přerůzných činitelů je opravdu podivuhodná. Sbírá se nyní všeobecně. Na př. p. Borovička nasbíral ho 27. VI. v Jevanech 5 kg.

Stejně vyrostly za týden i křemenáče a kozáky březové na starém místě u mé březiny. V Pychově stráni vyrostly mladé kozáky dubové. Vlivem deštivého počasí, rostly koncem června 1944 tytéž houby hřibovité, jako jindy koncem srpna, září, nebo října.

25. VI. 1944 sbíral p. Urban v lesích chlumeckých (Žehuň) opět hřib kovář, modráky dubové, zkrvavělé (cruentus), podoubník krvavý, kozáky habrové, březové, dubové, kozí pysk, hřib žlutomasý, olivový a hlohový. Do poradny poslány hojně loupáky: slizký, dutonohý, modřínový, hřib peprný, žlutomasý, kozí pysk, kovář, hřib vlčí, hřib borový.

Typický hřib obecný byl nalezen ve výslunných smrčinách na několika místech několika spolupracovníky (Soldán, Čech, Urban) během posledního týdne v červnu. Normálně roste až v červenci, neboť smrčiny mají hřiby nejpozději. V dubinách rostoucí jeho forma vyrostla i letos dříve. Letošní červen má ovšem ráz deštivého září a přináší i mnoho hub typicky podzimních na př. zase václavku, bedlu odřenou, čirůvku nahou, hliznatou, pozemku atd. Také hřib žlučník (B. felleus) a hořký modrák v různé formě se nalezl. P. Urban přinesl z lesů u Chlumce dokonce hořkou plodnici hřibu velice podobného B. subtomentosus. P. Nossberger, který již loni na podzim nám ukázal hřib purpurový, jenž mu roste v jeho zahradě, která byla kdysi součástí lesa a obsahuje několik padesátiletých dubů a jiných stromů v Městečku nad Poříčí. Sbírá jej tam letos (1944) od konce května po celý červen. Roste mu tam všude pod duby, I ve zdi roste, pod keři u cest atd. Často je stočen a schoulen skoro celý pod zemí. Dle toho vyhlíží i jeho barva. V zemi je celý žlutý, nad zemí purpurově růžový. Avšak ihned se prozradí silným modráním. Náš spolupracovník sbíral jej při svém zájezdu z Prahy do své zahrady vždy v sobotu v 5—14 kusech a dobře si na něm pochutnává. P. Paclt ze Zbečna přináší zase od června hřib sadní. Roste tam na stráni u borovic a lísek bez lípy. Je mohutný, hnědě zbarvený, tak jak se obyčejně označuje v literatuře. Jen syté rychlé modrání prozradí, o který druh jde. I Boletus porphyrosporus byl nalezen 24. VI. 1944 v lese u Suchovršic u Úpice (Humňal) a 25. VI. v lese u Klímce (Opršal). Místy rostl také hřib královský, na př. u N. Huti pod Nižborem (Formánek).

Hřih skvrnitý (B. impolitus) podobný borovému, avšak páchnoucí jodoformem nalezl p. inž. Benda na starém nalezišti pod duby v Kinského zahradě, jednak začátkem června, jednak 30. VI. P. Urban přinesl jej 18. VI. od Žehuně. I satan se objevil. Nalezl jej p. akt. taj. Picka 28. VI. v lese u Dol. Ročova a p. St. Filla u Mokropsů. Ke konci června 1944 nalezl se místy (sám jsem jej sbíral v lesích hradeckých) i strakoš, který roste obyčejně až koncem srpna. P. B. Tichý sbíral jej ojediněle u hájovny u Solopysk u Prahy.

V červnu 1944 nesbíral jsem, aniž mi byl poslán: B. bovinus, Bresadolae, satanoides, collinitus Sm., plorans, cyanescens, castaneus. Kdo je sbíral, sděl obratem.

V květnu a červnu nálezy hub hřibovitých hlásili (zaslali) pp., pí., sl.: Nejvíce Urban, Drázda, Dr. Trapl, Jul. Bauerová a M. Procházková, Chrastil, Nejedlý, Florian, dále pak Vodička, Soldán, Kment, Ticháček, Čiháková, Stříbrský, inž. Benda, Dr. Merhaut, Kukla, Sobotka, Dr. Moučka, Soukupová, Fišer, Janoušková, Zoul, Kolařík, Kabeláčová, Borovička, Sedláček, Opršal, Zaydlar, Cestr, Spálený, Čermák, Matas, Nossberger, Pachl, Burian, Karásek, Vomáčka, Mr. Jaroš, MUC. Cvrček, Hájek, Smola, Peterka, Kvičera, Harcuba, Bouchal, Kellerová, Šimek, Bošek, Řezníček, Beyerman, Kárný, Kocián, Kodousková, Keil, Vlk, Vaníček, Berka, Dostál, Turek, Cicvárek, Zíma, Hofman, Nepokoj, Dr. Pecánek, Skuthan, Václavík, Lekeš, Vaníček, Vácha, Humňal, Holčák, Hásek, Valkoun, Julík, Kadlec, Křivánek, Hájek, Číha, Ebert, Beranová, Srb, Brumlíková, inž. Balvín, Hajda, Haglbauer, Krabovský, Pechouš, Jíra, Kumpera, inž. Zelenka, Princ, Chytil, Kočmíd, Semeráková, Černohorský, Horčička, Veselý, Beneš, MUDr. Bečvář, Dítě, Pissinger atd. (Jmenovaní jsou v pořadu, jak jsou zapsáni v knize výzkumu hub. hřib.).

Výzkum hub hřibovitých smrží, ucháčů a chřapáčů je na velkém pokroku. Proto prosím všechny zde uvedené spolupracovníky i všechny další, kteří nejsou zde jmenováni (a noví), aby mi poslali nejen seznam všech hřibovitých a dalších výše uvedených, které sbírali letos od března do června, nýbrž, aby si vedli přesný zápis o všem, co najdou (nebo také jejich spolupracovníci) z uvedených hub (i jiných ovšem) během léta a podzimu. Chci do ČČH pořídit přehled hub hřib. smrží atd., tak jak byly nalezeny mými spolupracovníky v r. 1944. Právě sestavuji referát za květen a červen. Pošlete proto do tří dnů seznam podle druhů a odrůd. U každé houby budiž poznamenáno: 1. kdy, 2. kde, les, název nejbližšího místa a většího střediska hub, 3. pod kterými stromy, na jaké půdě, za jakých okolností, 4. v jakém množství. 5. Zde uveďte vše pozoruhodné. (Místo dopisu.)

Smotlacha.

Případ otravy vláknicí začervenalou. Také venkovská filiálka mého výzkumného mykol. ústavu při pokusné zahradě na Zámečku v Hradci Král. má značnou činnost ve výzkumu hub. Každý týden dochází sem mnoho zásilek a dopisů. 28. VI. došla na př. krabička od našeho spoluprac. prof. v. v. Jos. Svobody z Val. Meziříčí, která obsahovala dvě vláknice Patouillardovy (začervenalé). Kolega hlásil, že se touto houbou stala ve Val. Meziříčí otrava. Rodina tamního notáře požila houbu v polévce. Všichni, až na jednoho člena, který hub nepožil, se otrávili. Otrava jevila se tím, že se dostavila nevolnost, u jednoho člena i dočasná ztráta zraku (byl zavezen do Vsetínské nemocnice) a u všech silná slintavost a pocení. Pocení bylo takové, že se museli převléci až pětkrát za odpoledne. Pes, který rovněž požil polévky, tak slintal, že mu voda přímo tekla z tlamy.

Tak se projevuje otrava muskarinem, jak ji právě u několika vláknic (také u Godeyovy) zjistili franc. autoři. Ti při tom konstatovali, že vláknice Patouillardova či začervenalá obsahuje muscarinu poměrně značné množství. Proto je poměrně nebezpečná. Při tom je muskarin zde volný, kdežto u much. červené a hnědé (královské) je rušen my-

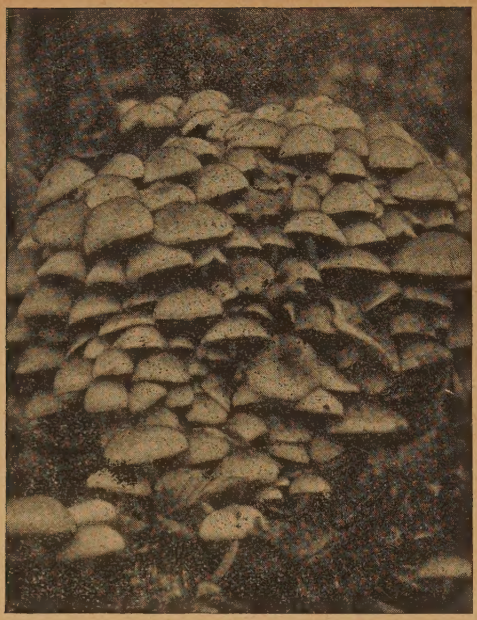

Obr. č. 20. *Třepenitka cihlová* (Hypholoma lateritium Schff.) je přehojná houba, rostoucí nejčastěji na podzim. Mírnou zimu přetrvává a roste pak i na jaře. Je-li zima tuhá, pak na jaře se nevyskytá, leda, jen vzácně za mimořádných podmínek, kdy je vlhko a studeno, jako bývá na podzim. Za takovýchto okolností může růsti i celé léto. Je to největší z pravých, červenavě žlutavých třepenitek, rostoucích ve svazcích. Klobouk cihlově červený 4—7—10 i více cm šir., na dlouhém třeni umístěný, lupeny i třeň bledožlutý. Výtrusy černé, barví pak lupeny do tmavěšeda. Chutí nahořklé, proto se sbírá jen do směsí. — Foto Ing. Jar. Rozehnal. Archiv ČČH. Napsal Sm.

koatropinem, který činí malé množství muchomůrky, jak jsem se sám dávno přesvědčil téměř neškodným. Teprve ve velkých dávkách much. červených, na př. suchých, uplatňuje se přebytečný muskarin podobnými projevy, jak jsme je s vrchu zjistili. Vláknice začervenalá byla již koncem května a po celý červen posílána do ústř. poradny mykol. ústavu a sbírána s vláknicí Godeyiovou několikráte na dvou místech v Kinského zahradě pod duby, kde je nalézám již po dlouhá léta.

10. VII. 1944 poslal vl. začervenalou kol. Schmidt z okolí Turnova. Viz obr. čís. 19. Smotlacha.

Potvrzení ke vstupu do lesa na houby jsou hotová a rozesílají se všem Smotlachovým spolupracovníkům, kteří poslali foto, curriculum (stručný životopis), zprávy o činnosti a program do budoucna. Aby se věc nezdržela, byla potvrzení poslána i těm, kteří vše dosud neposlali: Pošlete obratem. Podrobnosti v před. čísle ČČH, zvláště na obálce. Úhrada poštovného a blanketu budiž poslána ve známkách. Pražané si mohou potvrzení odnésti.

Všichni spolupracovníci z ČMS, ČČH a Mykol. ústavu pošlete foto, na něž napište tužkou svoje jméno a adresu. Smotlacha.

Sraz všech čtenářů ČČH před rozchodem na prázdniny, koná se v pondělí 24. a 31. VII. na přednášce Dra Smotlachy v Městské knihovně v Praze I., Mariánské nám. pokaždé v 18.30 hod. v malém sále. Místnost jest dostatečně veliká, takže může každý přivésti své známé. Zde budou vydány také potvrzenky ke vstupu do lesa.

Dr. F. Smotlacha:

Dodatek o choroši sírovém.

Znám jej od mládí. Rostl nám vždy od konce května po velkém dešti (a to je jeho vlastnost pravidelná) na staré mohutné hrušce, kterou časem zničil. Vyskytá se stejně v celé Evropě. Zjistil jsem jej na stud. prázdn. cestách jak na starých list. stromech v Baumgarten a v Postdam v Berlíně, v Prateru ve Vídni, tak ve starých hájích ve Versailles, na velkých dubech kolem pastvin v Anglii atd. U nás je všeobecný, ač na štěstí, jako všude jinde, nehojný. Sbíral jsem je na mnoha místech v pražských parcích. Je zdaleka nápadný a proto pozornému houbaři neunikne ani při jízdě autem. Tak jsem jej právě spatřil v Berlíně, a v Anglii.

K jídlu jej doporučuji od počátku svých houb. kursů a výstav každoročně, neboť jsem již v letech 1907—1913 zjistil, že je jedlý a v mládí chutný. V našem myk. ústavu podnikli jsme s ním (viz níže) zkoušku chuti. Připravili jsme zcela ml. plodnici jako guláš. Chutnala znamenitě. Byla to přímo lahůdka. To je v prvních dnech růstu, kdy plodnice ještě není rozlišena v laloky, kdy vůbec nemá ještě trubiček a je plná šťávy. Každým dnem se však, a tím spíše týdnem chuť, požívatelnost a stravitelnost jeho zhoršuje (to platí o všech houbách, nejlepší jsou mladé). Proto jsou o jedlosti choroše sírového v ČČH a v různých knihách nejrůznější zprávy. Všude je také posuzován jinak a někdy i nepříznivě. Do naší ústř. poradny je posílán a donášen od r. 1909 každoročně. Krásnou starší laločnatou plodnici (byl jí celý košík) donesl 19. VI. z Voznice p. tov. Vaníček.

Několikráte v červnu sbíral chor. sír. v krás. kusech a také 5. VII. na Štvanici p. Prokeš, doz. parků praž. ostrovů. Stejně p. inž. Fürbeck a 8. VI. p. Cestr. Tento na několika dubech v Třeboni a okolí.

Jos. Otruba:

Rozšíření much. zelené.

(Dodatkem k stejnojmennému článku v XXII. roč. str. 55 toh. časopisu.)

Lužní, stinné lesy v Pomoraví, severně a jižně Olomouce, z jara často zaplavované a převážně vlhké, jsou za mokrých let těžce přístupné. Jen tu a tam vyskytují se v nich mírné vyvýšeniny a světlé okraje, které za suchých let jsou vhodným prostředím pro vzrůst hub s jakými se setkáme nejčastěji v předhořích. Letos pozorována v těchto luzích ojediněle i muchom. jizlivá (zelená). Jižně Olomouce, v Království u Grygova, nalezena 7. IX. 43 v lípové, asi 20leté pařezině s ojedinělými duby. Rostla tu sama ve 2 kusech. Jiných hub pro velké sucho kolem nebylo. 24. X. nalezen 1 kus této muchomůrky ve Střeni, sev. Olomouce a to ve 40letém dubovém podrostu s roztroušenou lípou blíže nádraží. Povrch kryjí tu mechy (ploník, drabík stromkovitý) a trávy (kostřava červená, lipnice lesní). Much. růžovou a červenou nacházel jsem na okraji tohoto lesa jiná léta častěji, zelenou však r. 1943 ponejprv. Tím arciť není řečeno, že se tu dříve za podobných okolností nevyskytovala. Pravděpodobně roste i v luzích sev. Litovle.

„Potvrzení" ke sběru hub v lesích pro spolupracovníky předsedy ČMS Dr. Smotlachy se všude plně osvědčilo. Bylo jich vydáno zatím 1000 (A, B, C, D). Všichni, kdož jste je dostali nebo dostanete, pošlete obratem (nejdéle do 10 dnů), pokud jste tak neučinili: 1. foto, 2. životopis, 3. zprávu a program činnosti, 4. články, zprávy, foto pro ČČH a výzkum archiv. Abyste nezapomněli odepsat, připomínáme Vám dluh K 2.40 hot. výloh. Dluh tíží a roste (úroky!). Proto nezapomenete! Při rychlé expedici někteří dostali potvrzení dvě, dejte svým a zároveň našim pracovníkům a oznamte nám.

Kdo chceš ještě potvrzení, hlas to obratem (Smotlacha, Praha III., Karmelitská 14), dáme tisknout další. Kdo chodíš na houby s rodinou, připiš na „potvrzení" ke svému jménu „s chotí".

Prosíme za omluvu, že mnoho dopisů nemohlo býti pro nával práce zodpovězeno. Důležité věci proto urgujte. Všichni si přečtěte znovu pečlivě organ. část a obálku ČČH. Všichni, kteří platíte, pište na slož. zač.

Všichni spolupracovníci ČČH, staří i noví, i ti, kteří jste již dlouho nepsali, pošlete články, zprávy, foto, kresby pro ČČH! (místo zvláštního dopisu).

Smotlacha.

Všichni spolupracovníci ČČH a MÚ vůbec (odběratelé ČČH) přihlaste se do 10 dnů za členy ČMS, pokud jimi ještě nejste, a využijte výhod, které zde jsou: 1. Členská legitimace a potvrzení pro vstup do lesa pro spolupracovníky předsedy ČMS, 2. přednášky, 3. výstavy, 4. vycházky. Roční příspěvek K 20.—, zápisné K 5.—. Členové ČMS jsou 1. přispívající (jen platí a berou výhody), 2. řádní — činní (pracují význačným způsobem na výzkumu hub v nejrůzn. směru, jak jsme v předešlých čís. naznačili), 3. řádní — dopisující: pracují dlouho odborně a vědecky v houbách, posílají články a zprávy do ČČH a do výzk. archivu a mají proto tištěné práce v ČČH nebo neotištěné v archivu.

Do r. 1942 platilo starší usnesení ČMS, že za řádné členy (volné, bez příspěvku) byli pokládáni všichni členové bydlící mimo Prahu. Dnes mají všichni platit.

Čtenáři ČČH pamatujte, že od 1. července 1944 platí jen legitimace ČMS s vyznačeným rokem 1944/45. Tu si všichni zaplacením příspěvku opatřte. Ti, kteří nejste ještě členy, staňte se jimi ihned.

Výzkumný archiv. MÚ, ČČH a ČMS pořizuje právě závěr výzkumu hub za prvé pol. 1944 a žádá proto všechny své spolupracovníky i nově se hlásící o zprávy ze všech oborů, v nichž v tomto pololetí (i dříve) pracovali. Vše nové (i jen pro Vás) a zajímavé, vše cenné a důležité, co jste v houbách našli sdělte ve své zprávě. Zodpovězte všechny dotazy v let. ročníku ČČH žádané i pokud se týče roztřídění hub jedlých při upotřebení v kuchyni. Zde by měly zejména naše čtenářky větší měrou se zúčastniti.

Přihlášku k výzkumu hub a ke všem způsobům bádání v houbách, jak se dnes děje v rámci ČMS, ČČH a MÚ může učiniti každý čtenář ČČH. Sdělte svůj pracovní program a podejte zprávu o tom, co jste dosud učinili.

Zelené a bílé průkazy ke sběru hub letos nebudou vydány. Staré pozbývají platnosti, ovšem každý si je ponech jako doklad z dřívějška a nos s sebou. Svým spolupracovníkům, kteří se zúčastní nějakým způsobem výzkumu hub a uplatňují jej ve výzk. našem archivu, v ČČH, v ČMS a v MÚ, těm vydám (za náhr. hot. výloh) na místo zmíněných průkazů potvrzení o tom, že se mnou spolupracují, kterým se mohou prokázati, když žádají o vstup do lesa nebo přímo v lese. Podrobněji jsem vše sdělili a podmínky, za kterých se to stane, oznámil v před. čísle ČČH. Každý, kdo chceš toto potvrzení, pošli svoje curriculum vitae a zprávu o tom, co jsi dosud v houbařství vykonal, s programem do budoucna.

Zprávu o otravě houbami ve Vodňanech (případ p. Capůrka) poslal nám r. 1942 náš spolupracovník, ale omylem se nepodepsal. Zpráva jeho jest velmi zajímavá. Rádi bychom ji uveřejnili, proto prosíme, aby se přihlásil obratem.

Nepřímí odběratelé ČČH a) u knihkupců, b) ředitelé a učitelé (prof.) škol, c) přátelé a příbuzní přímých odběratelů, d) stálí návštěvníci čítáren, kde je ČČH vyložen atd. staňte se spolupracovníky ČČH a MÚ ve výzkumu hub Č. a M. A hlaste se s výslovným označením, kde ČČH čtete. Nepřímí odběratelé ČČH jsou stejně vážení, jako přímí.

Spolupracovníci a čtenáři ČČH, kteří sbíráte houby k jídlu, sdělte, které druhy sbíráte a zodpovězte v ČČH otištěný dotazník, jak si které houby ceníte. Zvláště nás zajímají Vaše zkušenosti s novými jedlými houbami. Sdělte recepty, podle nichž si jídla připravujete. Napište nám také případy otrav a nemoce z hub. Oznamte nám také, které houby Vám chutnaly a které nikoliv a proč.

Ve vědeckém štítě ČMS, ČČH a MÚ v předešlém dvojčísle uvedení spolupracovníci všech kategorií, pošlete mi do týdne jednak svoje foto a životopisy, jednak svoje články, zprávy, vyobrazení hub pro ČČH a pro výzkumný archiv. Váš dopis bude mi znamením, že jste četli. Na koho se ve shonu práce zapomnělo, napiš rovněž určitě. Smotlacha.

Redakce a administrace Praha III., Karmelitská 14. — Vychází ročně v deseti číslech. Předplatné K 40. — Upomínky 2·-K. — K redakci jest připojena bezplat. houbařská poradna a zkušebna. — Novinová sazba povolena řed. pošt. a telegrafů č. 143.236 IIIa 1937 ze dne 28. 6.1937. Dohlédací pošt. úřad Praha 25. Tiskem Otakara Štivína v Praze II.
15. VII. 1944.